

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Доклад 3

ПОДБРАНИ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО И ДЪРЖАВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Май 2020 г.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Доклад 3

ПОДБРАНИ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО И ДЪРЖАВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Резюме

Подборът на добри практики за взаимодействие между гражданското общество и държавните институции се базира на резултати от сравнението на ефекти от взаимодействието между гражданското общество и държавните институции, прилагани в други области, а така също и от чуждестранния опит в областта на радиоекологията и радиационната защита.

Подборът на добри практики се основава на прилаганите принципи, форми и механизми за взаимодействие между гражданското общество и държавните институции относно публични политики, представени в Кодекса на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения. Избраните примери за добри практики за взаимодействието на гражданското общество с държавните институции в области като здравеопазване, опазване на околната среда, образование и условия на труд и социална политика в Република България се базират на проучване на каналите и начините на взаимодействие между гражданското общество и държавните институции в изследваните области. Изборът на добри практики се основава на оценката на ефектите от взаимодействието между гражданското общество с държавните институции. Подбрани са практики за взаимодействие, които са предизвикали положителен ефект върху политиките – създаден документ, разработен проект по изпълнение на политиката, анкетно проучване, проведена информационна или образователна програма/кампания по изпълнение на политика, партньорства в изпълнение на политиките – работа по проекти, предоставяне на услуги за постигане целите на политиката.

В областта на радиоекологията и радиационната защита са представени прилаганите от Европейската комисия и Европейския съвет практики за консултации и диалог с международни и национални неправителствени организации от сектора, както и форми на взаимодействие между институциите и гражданите в други държави в и извън ЕС при формиране, провеждане и мониторинг на политики в областта на радиационната защита на населението.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	4
1. Критерии за избор на добри практики	5
2. Примери за добри практики в областта на здравеопазването	6
3. Примери за добри практики в областта на околната среда	23
4. Примери за добри практики в областта на образованието	34
5. Примери за добри практики в областта на труд и социална политика	44
6. Примери за добри практики в областта на радиоекологията и радиационната защита	55
7. Изводи, заключения и препоръки	56

Въведение

Възможностите за гражданско участие в процеса на вземане на решения в Република България са регламентирани от международна правна рамка и документи на Европейския съюз за насърчаване на гражданското участие в управлението и са гарантирани от националното законодателство.

Различните етапи в процеса на вземане на решения от публичните институции в Република България са отворени за гражданско участие, което е уредено чрез редица национални законови актове и други нормативни актове като наредби, правилници, стандарти. Основни закони, регламентиращи гражданското участие в публичните политики са: Закона за достъп до обществена информация, Закона за администрацията, Административно процесуалния кодекс, Закона за нормативните актове, Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове, Законът за пряко участие на гражданите в държавната власт и местното самоуправление и др., както и специфични закони, касаещи различни сектори от обществения и стопански живот на страната.

Събраната информация и данни за взаимодействието на гражданското общество с институциите в целевите за изследване области са класифицирани и анализирани в съответствие с очертаната в Кодекса на добрите практики рамка на гражданско участие нива в зависимост от интензивността на участие, определящи основните форми на взаимодействие на гражданското общество с институциите: информация, консултация, диалог и партньорство.

В областта на радиоекологията и радиационната защита са представени прилаганите от Европейската комисия и Европейския съвет практики за консултации и диалог с международни и национални неправителствени организации от сектора, както и форми на взаимодействие между институциите и гражданите в други държави в и извън ЕС при формиране, провеждане и мониторинг на политики в областта на радиационната защита на населението.

Настоящият доклад „Подбрани добри практики за взаимодействието между гражданското общество и държавните институции“ е изготвен в изпълнение на дейностите по „Проучвания и анализи на добри практики, свързани с взаимодействието между гражданското общество и държавните институции“ в рамките на проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Бенефициент на проекта е Сдружение „Българско ядрено дружество“.

1. Критерии за избор на добри практики

Принципите, които следва да се прилагат към всички участници в процеса на вземане на политически решения са: взаимно уважение; зачитане на независимостта на НПО; зачитане на позицията на публичните органи, които носят отговорността за решенията; откритост, прозрачност и отчетност; отзивчивост като всички участници предоставят обратна връзка; недискриминация и приобщаване; равенство между половете и равнопоставеност на всички групи; достъпност чрез използване на ясен език и подходящи средства за участие.

Изборът на примери за добри практики за взаимодействието между гражданското общество и държавните институции са разгледани и оценяване на базата на критерии, като

- откритост, прозрачност и отчетност - предоставяне на актуална, ясна и точна информация;

- акуратност на списване и подаване на необходимата информация на съответните интернет страници на институциите, на ясен и разбираем език, в подходящ и достъпен формат;

- ангажиране на заинтересованите страни със съответната политика, документ/проблем/казус;

- степен на активност на участието на гражданите - участват ли, как участват; ефект от участието на гражданите;

- информираност и образованост на гражданите, участие на експерти при създаване и провеждане на политики, активни дискусии;

- участие на гражданите в консултативни съвети;

- партньорство между институцията и НПО – активно участие на гражданите в процесите на вземане на решения, които надхвърлят предоставянето на информация, консултация и диалог. То може да включва работни групи или комисии за съвместно изработване на документи и постигнати решения относно политики чрез съвместни действия, както и партньорства, свързани с изпълнението на политиката – работа по проекти, извършване на услуги и други.

Подбраните добри практики за взаимодействие между гражданското общество и държавните институции са предизвикали положителен ефект върху публичните политики – създаден документ, разработен проект по изпълнение на политиката, проведена информационна или образователна програма, свързана с политиката, изпълнение на проекти за реализиране на политиката, извършване на услуги в различни етапи от процеса на вземане на решения.

За изходна база при подбора на добри практики за взаимодействие между гражданското общество и държавните институции, които са предизвикали ефект върху формирането и провеждането на политики са използвани резултатите от извършените проучвания на:

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

- Канали и начини, по които се осъществява взаимодействието между гражданското общество и държавните институции в областите здравеопазване, образование, условия на труд и социална политика, опазването на околната среда, представени в Доклад 1;

- Канали и начини, по които се осъществява взаимодействието между гражданското общество и държавните институции в областта на радиоекологията и радиационната защита на гражданите в страни от ЕС, представени в Доклад 2.

Използвани съкратени понятия за краткост:

граждани – гражданското общество, представя се от доброволни сдружения и организации с нестопанска цел, като НПО, фондации, академични институции, съсловни организации, бизнес организации, социални партньори (представители на управлението и работната сила – профсъюзи и организации на работодатели); отделни граждани;

институции – органите на държавната власт, като Министерски съвет и министерства, държавни агенции, органи на регионалното и местно управление, свързани със съответните ресори по министерства.

2. Примери за добри практики в областта на здравеопазването

Стратегическата рамка на публичните политики в областта на здравеопазването е Националната здравна стратегия (2014-2020), приета от Министерски съвет на Република България на 21.09.2013 г., актуализирана през 2015 г. въз основа на оценка на настъпилите промени за едногодишния период на изпълнение и приетите нови програмни и стратегически документи, законодателни промени и инициативи, свързани с развитието на страната и на системата на здравеопазване. Други стратегии в сферата на здравеопазването са: Стратегия за намаляване на риска от облъчване от радон 2018-2027 г. и Национална стратегия за борба с наркотиците 2014-2018 г., (през септември 2019 г. на Портала за обществени консултации е внесен проект на Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023 г.).

За реализиране на целите на Националната здравна стратегия от изключителна важност е провеждането на устойчива комуникационната и медийна политика, както и междусекторно сътрудничество насочени към:

- осигуряване на информираност на обществеността за целите и мерките в Националната здравна стратегия;

- повишаване нивото на информираност и ангажираност на заинтересовани страни (институции, регионални власти, медии, браншови и неправителствени организации, бизнес среди и др.) в качеството им на основни мултипликатори в процеса на комуникация с обществото и гражданите;

----- www.eufunds.bg -----

- създаване на модели на партньорство между отговорните институции и медиите;
- осигуряване на прозрачност и публичност на процеса на изпълнение на Националната здравна стратегия.

Следвайки политиките, заложили в здравните стратегии са осигурени различни информационни канали, чрез които се предоставя широк спектър от информация от страна на Министерството на здравеопазването (МЗ) и неговите структурни звена (14 второстепенни разпоредители на бюджетни средства), между които регионалните здравни инспекции (осъществяват националната здравна политика на територията на областите в страната) и Националният център за радиология и радиационна защита.

Министерството на здравеопазването предвижда комуникационни кампании за популяризиране целите на Националната здравна стратегия 2020. Особено показателен е записът в стратегията, че са планирани средно- и дългосрочни кампании, насочени към децата и младежите, като съпричастни към дейностите за опазване и подобряване на здравето. Съзнателната комуникационна работа с децата има за цел да превърне тази целева група в основен обществен мултипликатор като възпита в тях правилно отношение към здравето и здравословния начин на живот и създаде приемственост между поколенията.

От добрата работа с НПО сектора се очакват най-съществените резултати, свързани с политиката по публичност, прозрачност и отчетност на резултатите от изпълнението на Националната здравна стратегия. Това разбиране от страна на институцията, провеждаща държавната политика в здравеопазването свидетелства за постигнато взаимно доверие на основата на споделена ценност – здравето.

2.1 Информирание на гражданите

Информирание чрез интернет На интернет страницата на Министерството на здравеопазването (МЗ) са публикувани здравните стратегии, политики, програми, отчети, доклади, европейски програми, етичен кодекс, нормативни документи, проекти на нормативни документи, с цел провеждане на обществени консултации, съгласно изискванията на Закона за нормативните актове и др.

В рубриката „Новини“ се публикува актуална информация по въпроси на здравеопазването, интервюта, информация за кампании, Парламентарен контрол (отговори на министъра на здравеопазването на запитвания на депутати), Министерски съвет (информация за решения, свързани с управлението на дейностите) и др. В условията на усложнената епидемична обстановка COVID-19 се публикуват ежедневни справки и информация за граждани и за медицински специалисти, свързана с мерките за овладяване на ситуацията (на етапа на изпълнение на политика, приета въз основа на препоръки от Националния оперативен щаб).

----- www.eufunds.bg -----

Отделни рубрики са посветени на информация за гражданите (НЕЛК¹, ТЕЛК², имунизации, осигуровки и др.), здравни кампании, административни услуги (лечебни заведения, служби по трудова медицина, предварителен здравен контрол, медицински квалификации и др.).

Предоставените възможности за комуникация на гражданите с администрацията включват възможност за деловодни справки, подаване на жалби, сигнали, заявления и др чрез е-мейл., телефон за информация, горещ телефонна линия.

В частта антикорупция е създадена специално форма за подаване на сигнали он-лайн и предоставена информация за алтернативните начини за подаване на сигнал.

Осигурена е он-лайн обратна връзка с гражданите – уведомителни писма с отговори на запитвания. Създадена е и електронна анкетна карта с набор от въпроси за измерване на удовлетвореността от административното обслужване на гражданите според потребителската група (физическо лице, юридическо лице или друго).

По аналогична схема и съобразно спецификата на дейностите са разработени и интернет страниците на структурните поделения на Министерството на здравеопазването.

На интернет страницата на Националния център по радиобиология и радиационна защита (НЦРРЗ) се публикува значителен обем информация в областта на радиологията и радиационната защита. НЦРРЗ е научна организация и специализиран орган на МЗ, насочен към всички дейности, свързани с източници на йонизиращи лъчения и защита здравето на населението и на отделни групи от него. Като структура на националната система за здравеопазване по проблемите на общественото здраве в областта на радиологията и радиационната защита, центърът изследва биологичните ефекти и оценява риска при облъчване с йонизиращи лъчения, диагностицира, провежда консултации и лечение на професионално експонирани лица, обучение и повишаване квалификациите в областта на радиационната защита, издава информационни материали. Публикуваните на сайта образователно информационни материали са структурирани тематично в няколко направления: радон – в контекста на комуникационната стратегия за радон, биодозиметрия, облъчени храни, медицинско облъчване, включващо както информация за пациенти, така и за медицински специалисти, постери за рентгеновите отделения). На сайта на НЦРРЗ се публикуват и документи за информиране на населението относно дозовото натоварване и мерките за радиационна защита в случай на радиационна авария.

Предоставяните от НЦРРЗ информационни материали, допринасят за повишаването на знанията на населението и постигането на адекватна информираност за йонизиращите лъчения и радиационната защита, което повишава доверието и е мотивиращ фактор за готовността на хората за изпълнение на политиките и мерките.

¹ Национална експертна лекарска комисия

² Териториална експертна лекарска комисия

На интернет страниците на РЗИ се публикува богат спектър от информация, касаеща дейността им, планове и отчети, нормативни документи, услуги, включително предоставяне на електронни услуги, възможност за комуникация на гражданите с администрацията за справки, подаване на жалби, сигнали, заявления и др. В частта антикорупция е създадена специално форма за подаване на сигнали он-лайн и предоставена информация за алтернативните начини за подаване на сигнал. Всички РЗИ извършват мониторинг и на удовлетвореността на потребителите от административните услуги.

Предоставянето на възможно най-широк достъп до информация и документи в подходящ формат, на ясен и разбираем език, включително на информация за алтернативните начини за обратна връзка и измерването на удовлетвореността на потребителите на интернет страниците на МЗ и неговите структурни подразделения се основава на добрите практики за насърчаване на гражданското участие в политиките и е път към повишаване на доверието в институцията.

Пример за добра практика е Прилаганият от МЗ и неговите структури модел на информационно осигуряване и взаимодействие с гражданите на официалните интернет страници на институциите.

Информирание чрез медиите - направените наблюдения показват, че през годините са използвани всички основни канали за провеждане на медийната политика на Националната здравна стратегия чрез всички видове медии с национално, както и чрез регионалните медии, които познават добре специфичните нужди на местното население. Чрез медиите общественото се осведомява за предстоящи и взети решения и обсъждания по важни въпроси като здравно осигуряване, финансиране на здравните услуги, НЗОК и пакетите здравни услуги, грипни епидемии и превенция, проблемите с редките заболявания, здравни кампании и инициативи, представят се различни гледни точки и експертни мнения за състоянието на здравната система. Много важна е ролята на медиите за мотивиране на гражданите на етапа на изпълнение на политиките. Красноречив пример е активността на медиите, в условията на пандемията от коронавирус, за подкрепа и сътрудничество с институциите при реализирането на мерките за овладяване разпространението на заразата.

Здравните кампании са инструмент за информирание на населението по важни въпроси, свързани с общественото здраве в контекста на популяризиране на целите, приоритетите и политиките, заложи в здравната стратегия, за да се създаде благоприятна среда за провеждане на политиките. За пример можем да назовем: **DMS кампания**, която МЗ стартира на 26 март 2020 г. в подкрепа на българските медици, които работят в условията на COVID-19. Целта е да бъдат събрани 5 млн. лв., с които ще бъдат закупени необходима на лекарите специализирана медицинска апаратура и техника, лични предпазни средства с най-висок защитен клас, както и всичко друго, от което спешно се нуждаят болниците в условията на разпространяващата се

----- www.eufunds.bg -----

коронавирусна инфекция. Националната кампания „Да! За живот!“, иницирана от Министерството на здравеопазването съвместно с Българския червен кръст (БЧК) в подкрепа на донорството и трансплантацията има за цел да се повиши осведомеността на обществото относно същността и значението на органното донорство.

Провеждат се комуникационни кампании за популяризиране на целите на Националната здравна стратегия и особено кампании, насочени към децата и младежите. Съзнателната комуникационна работа с децата има за цел да превърне тази целева група в основен обществен мултипликатор като възпита в тях правилно отношение към здравето и здравословния начин на живот и създаде приемственост между поколенията. „Посланици на здравето“ е национален ученически конкурс инициран в рамките на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020 г.

2.2. Консултиране

Консултациите са част от официалната процедура в процеса на вземане на решения от страна на публичните органи. Обществените консултации са механизъм, който дава възможност за получаване мнението на обществеността – граждани и юридически лица (социални партньори, представители на частния сектор и представители на гражданското общество) по конкретни въпроси (теми), иницирани от органите, отговорни за вземането на съответните управленски решения. Консултирането може да се извършва чрез различни инструменти като срещи, публични изслушвания, писмени становища, и др. По отношение на резултата от консултациите институциите следва да предоставят достъпна обратна информация, в която посочват причините за окончателно взетите решения.

При изработването на политики, засягащи големи обществени групи се прилага практиката за проучване на общественото мнение. **Промяната на здравноосигурителния модел** касае мнозинството български граждани и съвсем естествено, чувствителността към политическото решение е силна. Във връзка с изработването на политиката са проведени редица консултации с представители на различни обществени групи и НПО, включително национално представително проучване на общественото мнение „Здравно-осигурителният модел: от проблеми към решения. Гледната точка на гражданите“, извършено от социологическа агенция Алфа Рисърч през юли-август 2018 г. Обобщеното мнение на гражданите за желанието от тях модел за здравно осигуряване е: „Баланс между качество, достъпност и икономически стимули за контрол и лични вноски“³.

След финализиране на проучването, през септември в Министерството на здравеопазването са проведени интензивни работни срещи за обсъждане на нов модел за здравно осигуряване с представители на съсловните организации, университетските, областните, общинските и частните болници, пациентски организации, синдикати,

³ Презентация на „Алфа рисърч“, alpharesearch.bg > 0918_Healthcare_system_Presentation

работодатели, институции и др. Целта е обмен, обсъждане и представяне на идеи и предложения, както и насоки за промяна или усъвършенстване на настоящия здравноосигурителен модел. След тези обсъждания е предвидена и кръгла маса за дискутиране на модела. Тогава са получени немалко критични коментари и приемането на модела остава за следващ преработка.

Прилаганата практика за използване на набор от различни инструменти и канали, за разширяване на възможностите за взаимодействие между гражданите и институциите и насърчаването на участието на заинтересованите страни в консултативния процес, касаещ широк кръг обществени групи е положителен знак в контекста на доброто управление – партньорско управление с гражданите и бизнеса, открито и отговорно. Целта е постигане на консенсус за приемането на конкретна политика и нормативен акт, с което да бъде постигнато ефективно политическо решение.

Участие в изработването на документи – обществени консултации

Съгласно Закона за нормативните актове (ЗНА) преди внасянето на проект на съответния нормативен акт за издаване или приемане от компетентния орган съставителят го публикува на интернет страницата на съответната институция заедно с мотивите, съответно доклада, и предварителната оценка на въздействието и на Портала за обществени консултации.

Обществените консултации са един от основните начини на взаимодействие между гражданското общество и публичните органи. С влизане в сила през 2008 г. на законодателни промени, съгласно които се изисква задължително публикуване на проектите за нормативни актове преди тяхното приемане, се дава възможност на заинтересованите страни да изразят своите становища и предложения по съответния проект на нормативен акт, е създаден порталът за обществени консултации www.strategy.bg. Разработени са *Стандарти за провеждане на обществени консултации*, утвърдени от Министерски съвет през 2009 г., които да подпомогнат провеждането на обществените консултации.

За подобряване на процесите на обществените консултации и по-активното включване на гражданското общество в съответствие със Стратегията за развитието на държавната администрация „Работим за хората“ 2014-2020 г. са разработени *Стандарти за провеждане на обществени консултации*, утвърдени от Съвета за административна реформа на Министерски съвет през 2019 г. Стратегията за развитие на държавната администрация „Работим за хората“ 2014-2020 г. определя комплексен подход за подобряване на механизмите за взаимодействие между публичните власти и гражданското общество. „Актуализирането на принципите и стандартите за провеждане на обществени консултации е насочено към утвърждаването на този механизъм като естествена управленска практика, приложима към всички ключови управленски решения и се основава на най-добрите международни практики и препоръки.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Примери за проведени обществени консултации в областта на здравеопазването:

Проект на Правилник за изменение и допълнение на Правилника за дейността и организацията на работа на Център „Фонд за лечение на деца“, публикуван на 18.08.2017 г. В публикуваната справка са отразените становища, получени в периода на общественото обсъждане съдържа изпратените становища с над 100 коментара, заедно с обосновка за неприетите предложения. Становища по проекта са изпратени от общо осем податели – експерти, граждани, неправителствени организации, между които, журналист и член на Обществения съвет на Център „Фонд за лечение на деца“, Национална мрежа за децата, в която членуват над 120 НПО, Асоциация за защита на пациентите, Гражданска инициатива „Спаси, дари на...“ и др. свидетелства за значимостта на проекта и високата обществена чувствителност към решението за него. Документите по проекта на правилника се съхраняват и са налични на Портала за обществени консултации, както и на официалната интернет страница на Министерството на здравеопазването.

Проект на Постановление на Министерския съвет за закриване на Център „Фонд за лечение на деца“, публикуван на 20.2.2019 г. на портала за обществени консултации и на официалната интернет страница на МЗ.

Публикувани са и се съхраняват и на двете интернет страници всички документи, свързани с проектното предложение и справката за изпратените становища с обосновка за неприетите предложения. Становища относно проекта на постановление за закриване на Център „Фонд за лечение на деца“ са изпратени от три държавни институции.

Проект на Постановление на Министерския съвет за приемане на Наредба за радиационна защита, публикуван на портала за обществени консултации и на официалната интернет страница на МЗ е обект на съвместни действия между здравната система, ядреното регулиране и опазването на околната среда. Съгласно чл.26 (3) от ЗНА предложението за Постановление на Министерски съвет за приемането на Наредба за радиационна защита е от министъра на здравеопазването, министъра на околната среда и водите и председателя на агенцията за ядрено регулиране. Наредбата След приемането на Наредбата за радиационна защита, тя е публикувана и на официалната интернет страница на Агенцията за ядрено регулиране. Всички необходими документи, свързани с проекта, включително постъпилите становища и справката за изпратените становища и обосновката за неприетите предложения, съхранявани и налични на Портала за обществени консултации, могат да се намерят и интернет страницата на МЗ, която в конкретния случай е водеща институция за съставянето на документа. Наредбата е приета с ПМС № 20 от 14.02.2018 г., обн., ДВ, бр. 16 от 20.02.2018 г.

Съхраняването на всички документи по проект за издаването на нормативен акт на Портала за обществени консултации и на интернет страницата на МЗ е добра практика, кореспондираща с Насоките за гражданско участие в процеса на вземане на

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоокологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

политически решения. Предоставянето на широк достъп и информация без ограничения при анализирането и повторното използване на такава информация позволява при актуализация, да бъдат преглеждани всички документи включително справка за направените коментари с обосновка за неприетите предложения.

Впоследствие от заинтересовани организации са направени предложения и е внесен проект на Постановление за изменение и допълнение на Наредбата за радиационна защита с цел да отпадне съществуващата излишна административна тежест върху предприятията. Отново на Портала за обществени обсъждания са обявени **„Обществени консултации на проект на Постановление за изменение и допълнение на Наредба за радиационна защита“**. *Наредбата отразява взаимодействието на различни сектори и този път в данните за проекта посочената сфера на действие е енергетика.* Периодът за предложения е 3.4.2019 г. - 3.5.2019. Поместени са всички необходими документи и запис на 19 коментари от експерти и заинтересовани организации по изменение и допълнение на Наредбата за радиационна защита. Представените становища и предложения са от четирима участници в дискусиата – експерти и Център за защита правата в здравеопазването. Тъй като съгласно Чл.26 (5) от ЗНА справка за направените предложения и обосновката за неприетите се публикува преди приемането, съответно издаването на нормативния акт. Към момента на направения преглед на документите през март 2020 не е налична.

Изготвянето на проекта на Постановление за изменение и допълнение на Наредба за радиационна защита отразява прилагането на добра практика на взаимодействие между гражданското общество и институциите – активност от страна на гражданите и отклик от страна на институциите.

Проект на Решение на Министерски съвет за **Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023 г.** е внесен през септември 2019 г., придружен с доклад на министъра на здравеопазването и стратегическите документи, публикувани на Портала за обществени консултации www.strategy.bg. Към предложената стратегия са приложени *План за изпълнение на Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023 и Финансов план.* Предложената стратегия систематизира визията, принципите, стратегическите цели, дейностите, чиято реализация ще доведе до определяне политиката на държавата в областта с борбата с наркотиците. Планирана е като хоризонтална инициатива на 14 институции (министерства и агенции), като водеща роля е отредена на Министерството на здравеопазването. Опитът до момента, натрупан от предходните стратегии, както и на други европейски страни показва, че за овладяване на проблема с наркотиците в България е необходимо да се обединят усилията на институциите на национално, регионално и местно ниво и да се съчетаят с усилията на неправителствените организации, медиите и широката общественост. Обществените обсъждания са били в интервала 17.10.2019 - 16.10.2019 г.

На портала за обществени консултации са постъпили 42 коментара, свидетелство за висока обществена чувствителност към проблема с наркотиците. Изразени са становища в подкрепа на борбата с наркотиците, като успоредно с това са поставени проблемни въпроси, свързани с развитието на услуги за децата, които употребяват наркотици от Национална мрежа за децата и други коментари на участници в консултацията като Фондация „Инициатива за здраве“, Сдружение „Фракарита България“, Асоциация Родители и др., по въпроси, свързани с въпроси, свързани с НИЛНАХ⁴, финансовото осигуряване на изпълнението на дейностите и пр. Различно от това е становището на Българско Либертанско Общество, настояващи да се предприемат конкретни стъпки за законодателни промени, които да включват политики по либерализирането на режима за притежание и отглеждане на канабис, политики, свързани с наказанията при водачи на МПС "след употреба на" наркотични вещества, политики по въвеждането на алтернативи на наказанията при случаи на дребно притежание на наркотици, подкрепяни от Liberty420 и други граждани.

Към момента на прегледа на информацията, Стратегията не е приета - пример, че институциите се вслушват в мненията на гражданите и внимателно обмислят документа, който има голяма обществена значимост. От друга страна това е и добър пример за активно и широко участие на гражданите и заинтересованите страни в създаването на документи.

Осигуреният достъп до всички документи, свързани с приемането на решения по издаването на нормативни актове от страна на Министерството на здравеопазването са начин да се гарантира отчетността, прозрачността и зачитането на ролята на гражданското общество за постигане на споделена цел. Това безусловно дава база за насърчаване гражданското участие в процеса на вземане на решения.

Участие на НПО в консултативни съвети

Освен участие в публични консултации законодателството предвижда и възможност НПО да участват в консултативни органи за изпълнителната власт. В Закона за администрацията е постановено, че органите на държавната власт координират дейността си за осъществяване на единна държавна политика и извършват консултации със социални партньори, с представители на частния сектор и с представители на гражданското общество. В закона е регламентиран редът, условията и организационните форми, чрез които Министерският съвет, министрите, председателите на държавни агенции и изпълнителните директори на изпълнителни агенции могат да създават консултативни органи, които могат да включват и представители на неправителствени организации.

⁴ Национална информационна линия за наркотиците, алкохола и хазарта

Участието на представители на НПО в консултативни съвети и комисии в областта на здравеопазването е изключително полезно. То дава възможност за текущо включване в проблемите и своевременна реакция, която отчита нагласите на обществото.

Към Министерството на здравеопазването функционират и работят комисии и съвети⁵, в състава на които са включени представители на граждански организации или отделни граждани, в качеството им на компетентни лица и експерти в конкретна област. Изграждането на консултативни комисии и съвети в областта на здравеопазването е важна стъпка към екипния стил на вземане на решения с участието на представители от различни професии, различни публични сектори и гражданското общество, за да бъдат отчетени мненията, експертизата, опита на възможно най-широк кръг заинтересовани страни за постигане на ефективни решения за управление на здравната система. Такива се Комисия по прозрачност, Експертен съвет по ХИВ/СПИН и сексуално предаваните инфекции, Експертен съвет по белодробни болести и туберкулоза, Експертен съвет по лечение на зависимости, Етичната комисия за клинични изпитвания. Информация, обаче за дневния ред на проведени заседания и срещи не е публикувана на страниците на МЗ.

Висшият съвет по фармация, който даваме като добра практика, публикува дневния ред на всяко свое заседание и годишни отчети за дейността си. Висшият съвет по фармация е създаден към министъра на здравеопазването като консултативен орган, който обсъжда и дава становища по основни насоки и приоритети в областта на фармацията, етични проблеми на фармацията; проекти на нормативни актове, свързани с фармацията; научните приоритети в областта на фармацията, програми за организиране на обществени образователни кампании в областта на лекарствените продукти. Съставът на съвета включва петима представители, определени от министъра на здравеопазването, петима представители на Българския фармацевтичен съюз, двама представители на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) и по един представител на фармацевтичните факултети на медицинските висши училища. Министърът на здравеопазването е председател на съвета без право на глас. На интернет страницата на МЗ са публикувани поименният състав, дневният ред на заседанията и годишни доклади за дейността на Висшия съвет по фармация за 2017, 2018 и 2019 години.

Консултативният съвет „Партньорство за здраве“ е консултативен орган към Министерски съвет за сътрудничество при разработване и провеждане на политики в областта на общественото здравеопазване и за подобряване на достъпа до съвременни, адекватни и ефективни медицински услуги за гражданите. Съветът функционира с активното участие на НПО и дейността му е представена в т.2.4. Партньорство.

⁵ Официална интернет страница на Министерството на здравеопазването,
<https://www.mh.government.bg/bg/ministerstvo/komisii/>

2.3. Диалог

Инициативата диалог е също добра форма на сътрудничество между институциите и гражданското общество в областта на здравеопазването е свързан с очертаването на стратегии, изработването и преформулирането на политики, промени в законодателството. Диалогът се основава на взаимни интереси и споделени ценности. Самият диалог се осъществява в два формата: общ диалог или диалог, ориентиран към сътрудничество. Основните механизми за диалог са общи срещи, конферентни прояви, семинари, форуми, съвети, работни групи и др.

Кръгла маса „Съвременни предизвикателства в профилактиката на ваксинапредотвратимите заболявания“, организирана от Българското сдружение по иновативна медицина под патронажа на парламентарната Комисия по здравеопазване.⁶ Участници в дискусиата са представители на отговорните държавни институции, на съсловните организации в сферата на здравеопазването, на професионални и пациентски организации, водещи български медицински специалисти и експерти. Обединяващата идея е „Ваксинациите са златен стандарт в общественото здраве в целия свят“, за което е необходимо постигането на ефективен диалог между отговорните институции и неправителствените организации за запазване високото ниво на обхват на превантивните програми за опазване здравето на децата и хората в риск от опасни, животозастрашаващи инфекциозни заболявания и епидемии. В дискусиата са обхванати широк кръг от теми, касаещи имунизациите, мерките срещу нарастващата антибиотична резистентност и ролята на превантивните кампании за намаляване на заболяванията, при които се налага лечение с антибиотик и др.

В резултат на дълготраен и ефективен диалог по тази тема за постигане на заложените цели и политики се провеждат дългосрочни кампании от неправителствени организации и Националната пациентска организация в партньорство с Министерството на здравеопазването.

Важна тема в диалога между гражданското и публичните органи в областта на здравеопазването в началото на 2020 г. е подготовката на новата здравна стратегия с хоризонт 2030. Диалогът за сътрудничество между институциите и гражданското общество в областта на здравеопазването е свързан с очертаването на стратегии, изработването и преформулирането на политики, промени в законодателството. Диалогът се основава на взаимни интереси и споделени ценности. Важна тема в диалога между гражданското и публичните органи в областта на здравеопазването в началото на 2020 г. е подготовката на новата здравна стратегия с хоризонт 2030.

⁶ Кръгла маса „Съвременни предизвикателства в профилактиката на ваксинапредотвратимите заболявания“, 27/09/2017, <https://parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/members/2588/news/ID/697>

Примери за гражданско участие в създаването на документи

Националната здравна стратегия (2014-2020) е широко дискутирана през 2013 г. с представители на съсловни, пациентски и неправителствени организации, НОИ, НЗОК. Министерството на финансите и Министерството на труда и социалната политика. Заключителното обсъждане е проведено на специално организирана конференция на тема „Националната здравна стратегия 2014 – 2020 г. – обществен диалог”. Стратегията е приета от Министерски съвет на Република България на 21.09.2013 г. След актуализация на стратегията през 2105 г. документът е приет с Решение на Народното събрание от 17.12.2015 г. Планът за действие за изпълнение на Националната здравна стратегия 2020 е приет с Решение № 901 на Министерския съвет от 12 ноември 2015 г. и влиза в сила от 17 декември 2015 г. (след приемането на стратегията от Народното събрание). За състоянието на здравето на гражданите и изпълнението на Националната здравна стратегия 2020 са представени и приети от Министерския съвет доклади за 2016, 2017 и 2018 г.

Публичните обсъждания на Националната здравна стратегия (2014 -2020), а след това и на актуализираната стратегия, както и годишните доклади за здравето на населението и изпълнението на стратегията отговарят изцяло на принципите прозрачност, откритост и отчетност, отзивчивост и уважение към всички заинтересовани страни, заложен в Насоките за гражданско участие в процеса на вземане на политически решения.

Представеният пример показва добро информиране от страна на МЗ, заинтересованост на гражданите, активно участие на НПО, добро документирание от страна на МЗ, осигуряване на достъп към документите и записите от обществените обсъждания, което дава възможност за последващи анализи и преосмисляне на някои решения.

Новите стратегически приоритети, иновациите в здравеопазването, ефектите от технологичната революция за сектора и ролята на фармацевтичния бизнес за постигането на по-голяма ефективност и устойчивост на системата са дискутирани на **Седмия национален Фарма форум „Бъдещето на здравната система – Хоризонт 2030”⁷**, проведен на 20.02.2020 г.. Форматът на форума е национален дебат по планиране на политики, инициативи и приоритети за развитието на здравната система у нас през следващите 10 години. Събитието, организирано от сп. „Мениджър“ е под патронажа на Парламентарната комисия по здравеопазването. Дискусията е проведена под патронажа на парламентарната Комисия по здравеопазването. Участници във форума са

⁷ По материали от: Национална пациентска организация, Адв. Андрей Дамянов, НПО: Електронизация, реформа във финансирането и дигитализация на здравната статистика са основните приоритети, които трябва да залегнат в новата здравна стратегия, <https://npo.bg/адв-андрей-дамянов-нпо-електронизация/>; Седми национален Фарма форум, <https://events.manager.bg/събитие/седми-национален-фарма-форум/>; и МБАЛ „Света София“ ЕООД, Новини, Д-р Дариткова: Започва подготовката на Национална здравна стратегия 2030, <https://mbal-sofia.com/blog/2020/02/21/д-р-дариткова-започва-подготовката-на/>

представители на ангажирани със здравеопазването институции, представители на неправителствения сектор – съсловни организации, национална пациентска организация, експерти. Вижданията за основни приоритети в новата здравна стратегия са:

- Устойчиво развитие на здравната система може да се постигне, когато съществува диалог и консенсус в обществото, бизнеса и неправителствените организации.

- Промените в сектора трябва да се случват еволюционно, а не революционно. Инвестициите в здравеопазването са инвестиции в бъдещето на нацията, това гарантира едно здраво поколение.

- Да живеем по-дълго без болести – това е новата концепция в световен мащаб, която гарантира устойчивост не само на здравните системи, но и на обществата. Усилията ще бъдат съсредоточени върху това да бъдат обединени повече ресурси и да бъдат инвестирани в превенция, здравно образование, профилактика, скрининг и др., така че да се удължи продължителността на живот без болести.

- В съвременно здравеопазването пациентът трябва да е поставен в центъра. В "Хоризонт 2030" трябва да бъдат заложи такива мерки, че да се повиши доверието между лекари и пациенти. Електронизация, реформа във финансирането и дигитализация на здравната статистика са основните приоритети, които трябва да залегнат в новата здравна стратегия.

- Социалната роля на фармацевтите през следващите 10 години трябва да бъде засилена. Аптеката се възприема като търговски обект, но фармацевтичната функция е социална.

- През следващите 10 години дейността на Българският лекарски съюз трябва да е насочена към продължаващото обучение на медиците и допълнителните квалификации.

- Профилактика, ранна диагностика, дигитализация – ключови подходи към модерното здравеопазване.

Осъществяването на диалог на сътрудничество на основата на взаимни интереси и споделени цели за очертаване бъдещето на здравната система и възможността за обмен на възгледи за приоритетите и политиките, промените, които трябва да се направят, като се оценят възможностите, е предпоставка за разработването на стратегия, която е качествен и работещ документ. Диалогът е добра практика при изработването и преформулирането на политиките.

2.4. Партньорство

Партньорството е най-високото ниво на гражданско участие, което предполага споделена отговорност и може да се осъществява на всеки етап от процеса на вземане на решения. Партньорството може да включва дейности, свързани с предоставянето на услуги, форуми за участие, както и разпределение на ресурси.

Неправителствените организации имат сериозно участие в политиките в здравеопазването. Те работят по конкретни здравни проекти и защитават определени права на местно и национално ниво.

Националната пациентска организация (НПО) е обединение от юридически лица с над 80 членове (пациентски сдружения и фондации) от цялата страна. НПО е национална представителна организация за защита правата на пациентите. Осъществяваните от НПО дейности са свързани с постигането на следните основни цели: развитие и утвърждаване на гражданското участие в управлението и контрола на здравната система, въвеждане на принципа на равноправно тристранно партньорство между държавните органи, организациите на медицинските специалисти, сдруженията на пациентите при изработване и приемане на стратегии, критерии и норми, въвеждане на политики и практики в системата на здравеопазването; включване на представители на пациентите в управлението на структурите в системата на здравеопазването; развитие, въвеждане и утвърждаване на етични норми и правила в работата на пациентските организации, както и взаимодействието им с институциите, медиите и обществото.

Националната пациентска организация е пълноправен член на Европейски пациентски форум (EPF) и на Международната асоциация на пациентските организации (IAPO). Застъпвайки темата за равния достъп до качествено здравеопазване, НПО е един от основните инициатори за създаването на РАСТ – Европейското партньорство за достъп до качествено здравеопазване, а през 2015 г. по негов аналог е формиран и Консултативен орган към Министерски съвет – **Консултативен съвет „Партньорство за здраве“**, създаден за сътрудничество при разработване и провеждане на политики в областта на здравеопазването и за подобряване достъпа до навременни, адекватни и ефективни медицински услуги за гражданите. Инициативата за партньорство между всички отговорни и ангажирани със здравеопазването страни – правителство, законодатели, медицински съсловия, пациентски организации, фармацевтичната индустрия се обсъжда на форум в началото на 2015 г. Правилникът за устройството и дейността на КС „Партньорство за здраве“ е приет с ПМС №151 от 15 юни 2015 г. Председател на съвета е министърът на здравеопазването, заместник-председателите са трима, секретар е председателят на сдружение „Национална пациентска организация“. Функцията на Секретариат се изпълнява от секретариата на сдружение „Национална пациентска организация“. Дейността на КС „Партньорство за здраве“ се осъществява от три работни групи: „Реформа в организацията на здравеопазването“, „Качество на здравната система“, „Лекарствена политика и медицински изделия“. Работните групи имат вътрешни правила за работа и очертани приоритетни области върху които да концентрират дейността си. В рамките на КС „Партньорство за здраве“ през май 2016 г. е учреден и Национален съвет по хемофилия (НСХ), инициран от пациентската организация, защитаваща правата на хората, болни от хемофилия. До края на 2017 г. са проведени общо 7 заседания на широкия формат на съвета. Протоколите от проведените заседания са достъпни в профила на КС „Партньорство за здраве“ в онлайн Платформа

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

за консултативни съвети към Министерски съвет на интернет адрес: http://saveti.government.bg/web/cc_1505/1. Проведени са и три заседания на Националния съвет по хемофилия.⁸ Информация за срещите и заседанията на съвета през 2018 г. е представена в Доклада за дейността на Национална пациентска организация за 2018 година⁹.

По начина си на действие, при пълна прозрачност в работа си, КС "Партньорство за здраве" утвърждава модел на сътрудничество между вземащите решения – публичните органи и тези, които касаят взетите решения – гражданското общество, представлявано от неправителствения сектор в процеса на формирането, изработването и мониторинга на политики за реформи в здравната система и качествено здравеопазване.

Националната пациентска организация активно сътрудничи на МЗ и в предоставянето на информация и услуги чрез своята интернет страница, на която публикува широк спектър от информация: за членовете на организацията и гражданите, информация от членовете на организацията, актуална информация по въпросите на здравеопазването – новини по актуални въпроси като коронавирус, извънредно положение, мерки, Национална здравно осигурителна каса (НЗОК).

В процесите на вземане на решения на етапите за определяне на дневния ред, изработването и преформулирането на политиките организацията осъществява застъпничество като изготвя и представя становища и отворени писма с изразено мнение по конкретни въпроси и проблеми на здравето и здравната система с предложения за тяхното решаване, които публикува и на интернет страницата си. Например, по отношение на пушенето в затворени помещения НПО изразява позицията си чрез „Становище на Национална пациентска организация относно предложението за отмяна на забраната за тютюнопушене в затворени помещения“ (24.04.2018), в открито писмо (адресирано до г-н Бойко Борисов, Министър-председател на Р България; г-н Валери Симеонов, Вицепремиер по икономическата и демографската политика; д-р Даниела Дариткова-Проданова, Председател на Комисия по здравеопазването към НС; г-н Кирил Ананиев, Министър на здравеопазването).

За насърчаване на гражданското участие в процеса на провеждане на обществени консултации, в отделна рубрика „Обществени обсъждания“ се публикуват всички проекти на нормативни актове на Министерството на здравеопазването, както и e-mail адрес за изпращане на становища по тях.

Оценявайки извънредната ситуация в условията на COVID-19, Националната пациентска организация, се ангажира да сътрудничи на здравните власти по отношение

⁸ Годишен доклад за дейността на Консултативен съвет „Партньорство за здраве“ за 2017 г., публикуван на интернет адрес:

www.mh.government.bg/media/filer_public/2018/03/08/doklad_partniorstvo_za_zdrave_2017.pdf

⁹ Доклад за дейността на юридическото лице с нестопанска цел Сдружение „Национална пациентска организация“ за 2018 г., публикуван на интернет адрес: <https://npo.bg/about-us/annual-reports/>

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

на най-уязвимите хронично болни пациенти. След обсъждане с Националния оперативен щаб на пакет от мерки в защита на хронично болните пациенти в условията на COVID-19 по време на редовния сутрешен брифинг бе обявена гореща телефонна линия 0800 14 515, осигуряваща на пациентите с хронични заболявания безплатен достъп до консултация със специалист в съответната област. За пациенти, за които е необходима консултация по документи или преглед на резултати от изследвания, НПО осигурява възможност за пряка връзка с лекарите във виртуален здравен кабинет, предоставен от Medcare.bg. Линията е създадена от Националната пациентска организация, с подкрепата на VIVACOM и е безплатна.

На етапа мониторинг на политиките ролята на НПО е да контролира и оценява тяхното изпълнение. Националната пациентска организация упражнява надзорни функции върху дейността на Националната здравноосигурителна каса чрез свой представител, член на Надзорния съвет на НЗОК.

Участие на НПО в проекти за изпълнение на политики:

- Проект „Бяла книга за Персонализираната медицина в България – пътна карта за интегриране на иновациите в медицината на 21 век с цел промяна на политиките в здравеопазването, чрез активно гражданско участие и поставяне на пациента в центъра на системата“ Проектът се изпълнява в периода 21.12.2018 – 20.12.2019 г. от Българска Асоциация за Персонализирана Медицина (БАПЕМЕД) в партньорство с Национална Пациентска Организация.

- В партньорство с Българска стопанска камара: Проект „Осигуряване на подкрепа за включване в трудова заетост на лица с увреждания“, финансиран от ОП „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

- Иновационен пациентски център, поддържащ следните услуги:

○ Специализиран кол център – гореща линия – 0700 10 515:

- информация, предоставяна на пациентите относно здравните им права, контакти на здравни институции, консултации със специалисти;
- приемане на сигнали за етични и документални нарушения, както и подозрения за пропуски в диагностично-лечебния алгоритъм, благодарности към здравни работници, и др.
- горещата линия, обслужваща различни кампании на сдружението, включително за записване за безплатни прегледи, проследяване на резултати от кампании и обратна връзка от пациентите.

○ Индивидуално консултиране на пациенти.

- Програма „Достъп до лечение“ – основни приоритети: съдействие, осигуряване на информация и подобряване на достъпа на пациентите до качествени и навременни здравни услуги.

----- www.eufunds.bg -----

- Здравен отзив – платформа за измерване на пациентската удовлетвореност (целите са в няколко аспекта: улесняване на пациентите в диалога им със здравните институции, да се покажат множеството добри примери за професионализъм и хуманност; принос за подобряване качеството на системата на здравеопазването в България.

- Национална информационна кампания „Ваксинко“ – организирана от Националната пациентска организация съвместно с Българската педиатрична асоциация и Националното сдружение на общопрактикуващите лекари в България, в партньорство с БЧК и под патронажа на Министерството на здравеопазването. Кампанията е целогодишна, стартирана през 2016 г. Идеята за кампания е иницирана на редовно заседание на Консултативния съвет „Партньорство за здраве“, 16.07.2015 г.

- Програма „Университет за пациенти“ – дългосрочна инициатива на Национална пациентска организация и нейни членове, насочена към предоставяне на обучение и подкрепа на пациентите с хронични заболявания, техните семейства и близки.

Представените примери имат за цел да илюстрират прилаганите от Националната пациентска организация добри практики за взаимодействие с публичните органи.

Благоприятен фактор за осъществяване на дейностите на Националната пациентска организация и активизиране на гражданското участие в управлението и контрола на здравната система е мрежовостта (разширяване на броя на взаимодействащите си индивиди за решаване на общи проблеми и постигане на споделена цел).

Реализира се добра работа с НПО. Включването като пълноправен партньор на пациентски неправителствени организации в изпълнението на мерки от национални програми, в конкретни кампании, съвместни проекти и предвидения обществен форум действително повишава както информираността на обществеността, така и установяване на най-важните проблеми в обществото свързани с превенция на здравето и лекуване.

Участието на представители на НПО, научните дружества на медицинските специалисти, експерти в консултативни съвети имат положителен ефект за транслиране към заинтересованите групи в обществото на посланията и дейностите, насочени към подобряване на здравето и утвърждаване на здравословен начин на живот. Използваната платформа за диалог „Партньорство за здраве“ между заинтересованите страни и Консултативния съвет на МЗ отчита положителен ефект от взаимодействието.

Неправителствените организации на медицински специалисти, пациентските организации и други организации от неправителствения сектор активно участват в процеса на вземане на решения в здравеопазването и насърчават гражданското участие.

3. Примери за добри практики в областта на околната среда

В Програма за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г. са заложили стратегическите приоритети в областта на опазването на околната среда:

ПРИОРИТЕТ 38: Устойчива политика за здравословна околна среда. Опазване и оползотворяване на природните ресурси.

ПРИОРИТЕТ 39: Оптимизиране на превантивната дейност в посока опростяване на процедурите на инвестиционния процес (ОВОС), премахване на излишни процедури и съвместяване на изискванията, където е приложимо; подобряване на интегрирането на аварийната безопасност в управлението на тежката индустрия.

ПРИОРИТЕТ 40: Адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични изменения и постигане на нисковъглеродно развитие, икономия на енергия и социални ползи за страната.

Държавната политика по опазване на околната среда в обществен интерес се провежда от Министерството на околната среда и водите (МОСВ). Министерството създава и развива стратегическа и правната рамка, съобразени със съвременните предизвикателства, целите на ЕС и националните приоритети в областта на околната среда; реализира екологичните секторни политики в съответствие с неговите компетенции; прилага механизмите на превенция и строг контрол за намаляване на неблагоприятните влияния върху околната среда от източници с различен характер, осъществява и други дейности от ключово значение за създаването на благоприятни условия за съхраняване на природата, икономически растеж и по-висок качество на живот.

МОСВ е ведомството, което има най-продължителен и добър опит за взаимодействието на неговите структури с гражданското общество и НПО. Това се дължи най-вече на факта, че то е ведомството, което администрира процедурата по оценка на въздействието върху околната среда за всички инвестиционни проекти, а така също на всички планове и програми за развитие на страната и отделни нейни сектори. На такава оценка са подлагани стратегиите за развитие на енергетиката, за развитие на транспорта, за адаптиране на икономиката към измененията на климата и др.

3.1. Информирание на гражданите

Основните механизми за информираност и осведомяване включват интернет, медии, информационни кампании.

На **интернет-страницата** на МОСВ са представени политиките, стратегическите цели и стратегическите документи, законодателство, контролната дейност (информация за регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ), регистри, информация за ЕС и международното сътрудничество, програми и проекти, зелени възможности, зелени обществени поръчки и зелени работни места, зелен телефон.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Публикуват се становища на МОСВ по Екологична оценка (ЕО), от 2007 г. насам, протоколи от заседания на Съвета на учените към министъра, информация за кампании, парламентарен контрол, проверки по сигнали до РИОСВ, проверки по сигнали до медиите, МОСВ и др.; съобщения за отговори на въпроси, сигнали и други питання от страна на граждани или организации, контакти и взаимодействие с НПО, обществени обсъждания.

На сайта на МОСВ се публикува и актуална информация, включваща национални новини, например за предприетите мерки за осигуряване на достатъчно вода от яз. „Дяково“ за следващите две години, за отварянето за посещение на националните паркове при спазване на противоепидемичните мерки, за одобрените проекти в Националната кампания „Чиста околна среда“ на МОСВ и ПУДОС (Предприятие за управление на дейностите по околна среда) и т.н. Отделна рубрика е посветена на регионални новини.

Добър пример за форма на информиране на гражданите по важни въпроси са новите информационни бюлетини¹⁰ - ежедневни и месечни, в които МОСВ представя състоянието и управлението на водите от май 2020 г. В месечния бюлетин се публикуват актуални данни за състоянието на комплексните и значими язовири в страната, обща информация за язовирите, предприетите действия и мерки за всеки от тях, както и условията, залегнали в месечния график за използването на водите в 52-та комплексни и значими язовири, за управлението на които е отговорно МОСВ. Също така в него ще има данни и прогнози за хидрометеорологичната обстановка в страната, за осъществения контрол от страна на МОСВ, както и данни за състоянието на водите и язовирите в страната за предходния месец и друга важна информация в сферата на управлението на водите. Тази информация може да се ползва от заинтересованите страни и от медиите с цел повишаване информираността и широко представяне пред обществеността на политиките на МОСВ в сектор „Води“.

В рубриката Радиация се предоставя актуална информация за радиационната обстановка – публикува се ежедневен бюлетин. За целите на ранно откриване на отклонения от допустимите стойности на радиационните параметри в основните компоненти на околната среда /въздух, води, почви/ и осигуряване на актуална информация за компетентните институции и обществеността, функционира Национална система за радиологичен мониторинг на околната среда, ръководена от Министъра на околната среда и водите чрез Изпълнителната агенция по околна среда. Мониторингът се осъществява чрез автоматизирана система за наблюдение за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон и лабораторно-аналитична дейност. Автоматизираната система за наблюдение за непрекъснат контрол на радиационния гама – фон се състои от 26

¹⁰ <https://www.moew.government.bg/bg/mosv-predstavya-sustoyaniето-i-upravlenieto-na-vodite-v-novi-informacionni-byuletini/?fbclid=IwAR2wpfqhwFkWHMZgA5skmjQPOSMLN8XNNz19QzXRHO6-ZZAn86t6WbO3NfI>

локални мониторингови станции, измерващи мощността на дозата. Станциите са разположени по цялата територия на страната, работят в непрекъснат режим и изпращат данни в централната станция на Изпълнителната агенция по околна среда. Лабораторно-аналитична дейност пробонабиране и лабораторни анализи се осъществява от лабораториите за радиационни измервания в София, Бургас, Варна, Враца, Монтана, Плевен, Пловдив и Стара Загора. Информацията от лабораторните анализи се докладва в централата на Изпълнителната агенция по околна среда и се съхранява в национална база данни. На базата на резултатите от проведения радиологичен мониторинг се изготвят тримесечни бюлетини и Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в България с раздел „Радиационно състояние на околната среда”.

Специално внимание трябва да се обърне на публичните регистри с разнообразна информация, които различните ведомства поддържат и осигуряват обществен достъп. По специално би следвало да се проследи и анализира вида на публикуваната информация и доколко тя е достъпна и разбираема за обществеността. Това най-вече се отнася за информацията, отнасяща се до параметрите на околната среда, нивата на различните замърсители на въздуха, водите, радиационен фон и др., чиято цел е населението своевременно да бъде осведомявано и да предприема необходимите за предотвратяване на негативни последици мерки. На практика, обаче тази информация се публикува в нейния професионален вид, без разяснения или коментар за значението на параметрите. Това ограничава значително полезността на такава информация да тесен кръг експерти и я прави недостъпна за широката общественост. Затова публикуваните данни трябва да съдържат информация за използваните означения, нормативни нива, значимост на отклоненията и др, така че гражданите да добият представа за степента на риск.

Практиката да се провеждат образователни часове по теми важни за здравето и безопасността на хората е изключително полезна. Такава дейност е планирана в Плана от *Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие за периода до 2030 г., точка 2.1.1 Въвеждане на ИКЧЗ (Изменение на климата и човешко здраве) темата в учебните програми за начално и средно образование: Обявяване на конкурс (МОН) за обновяване на учебни материали.*“

3.2. Консултации

Взаимодействие на институциите с гражданите относно секторна политика Превантивни дейности – ОВОС

Изискванията и формите за осъществяване на взаимодействието институции – граждани по ОВОС е отразено в *Закона за опазване на околната среда и както и неговите подзаконовни нормативни актове - Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (Наредба за ОВОС), Наредба за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни (Наредба за КР), Наредба за*

----- www.eufunds.bg -----

предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и ограничаване на последствията от тях (Наредба за СЕВЕЗО) и Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, (приети с ПМС № 203 от 15.08.2019 г. и обн. ДВ, бр. 67 от 23.08.2019 г.).

Законовите разпоредби касаещи процедурите свързани с екологичната оценка на планове и програми и оценката на въздействие върху околната среда на инвестиционни предложения, са особено категорични по отношение на обществените дискусии и отчитането на мнението на гражданите.

Голямата активност на гражданите са довели до спиране на планове и инвестиционни проекти, обосновавани с негативни становища на НПО. Такива са: Проектът на изменение на Плана за управление на НП Пирин, редица проекти за изграждане на ветрогенератори в района на Калиакра, проект за вилно селище с голф игрище в района на Луковит, поради наличието на лалугери в района, повече от 10 годишно забавяне добива на злато в района на Крумовград, изграждането на втори кабинков лифт край Банско, модернизацията на ски съоръженията на Витоша и много други.

Добра практика на МОСВ е стриктното спазва на законовите разпоредби и отчитането на аргументираните становища на гражданите при вземането на решения.

Участие в изработването на документи – обществени консултации по секторни политики

Участието на експерти в обществените обсъждания е от особена важност, особено за взимане на решения, които не са в компетенцията на широката общност.

Проект на Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018 – 2024 г.), публикуван на Портала за обществени консултации и в рубриката „Обществени обсъждания“ на интернет страницата на МОСВ. Периодът за обсъждане от 1.11.2018 – 5.12.2018 г. надвишава с нормативно приетия срок от 30 дни, което разширява възможността да бъдат получени повече коментари. На интернет страницата се намират съпровождащи документи: доклад с мотиви, проект на документа, частична оценка на въздействието на документа. В таблицата по приложената справка е направен запис на подадените коментари, приети и неприети препоръки. От справката с отразените становища и обосновката за неприетите е видно, че три от организациите са се възползвали от по-големия дългия срок. Подадените коментари са от специалисти в областта, което е от значение, особено за взимане на решения, които не са в компетенцията на широката общност. На всяко предложение е записана датата. Документът е приет с Решение № 334 на Министерския съвет от 07.06.2019 г.

Документацията на Проект на Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018 – 2024 г.), включително справката за постъпилите

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

становищата и обосновка за неприетите се съхранява след приемането на програмата както на Портала за обществени консултации, така и на интернет страницата на МОСВ, което е добра практика с оглед последващ анализ и актуализация.

Националната програма е публикувана в рубриката „Стратегически документи“ на интернет страницата на МОСВ. Публикуването при новините на Резюме на Национална програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.)¹¹ е добър подход за привличане на вниманието на обществеността и за по-лесното възприемане на съдържанието от широк кръг аудитория.

Въвличането на гражданите в проблемите на околната среда е предпоставка за постигане на разбиране и изграждане на отговорно отношение към природата.

Национална стратегията за адаптация към изменението на климата и план за действие е разработена по проект, финансиран по Приоритетна ос 2 „Ефективно и професионално управление в партньорство с гражданското общество и бизнеса“ на Оперативна програма „Добро управление 2014-2020 г.“. Изпълнител на проекта е Министерство на околната среда и водите съвместно с Международната банка за възстановяване и развитие като за целта бе сключено Споразумение за предоставяне на консултантски услуги, ратифицирано от Народното събрание. Проектът на Стратегията определя цели и приоритети за подобряване на капацитета за адаптация към изменението на климата на национално и секторно равнище в периода до 2030 г. Целта на Стратегията е да служи като референтен документ, определящ рамка за действия за адаптиране към изменението на климата и приоритетни направления до 2030 г. Стратегията за адаптация към изменението на климата и план за действие до 2030 г. е разработена в тясно сътрудничество и непрекъснато консултиране с Националния експертен съвет по климата. В него участват, освен представители от министерствата, от институциите, представители на Националното сдружение на общините, представители на общините, представители на научната общност, на неправителствените организации и на бизнеса. Консултации са провеждани с Координационния съвет по изменение на климата други експерти в различни държавни институции. „Разработването на тази Стратегия и План за действие е следвало, доколкото е възможно, принципите и методологията за стратегическо планиране в Република България (Съвет за административна реформа 2010). Това включва стъпките, методите и съдържанието при разработването на стратегически документи и спазването на принципа за публично партньорство между държавните институции и гражданите и техните организации.“¹²

Стратегията е обсъждана на информационни срещи със заинтересованите страни, обявявани на съответните интернет страници на общините, с линк към пълния текст на

¹¹ Резюме на НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ (2018-2024 г.), България, https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/Resume_AQ.pdf

¹² Предговор, Национална Стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие <https://www.moew.government.bg/bg/klimat/mejdunarodni-pregovori-i-adaptaciya/adaptaciya/>

доклада¹³, като е отбелязано, че събитието е отворено за всички заинтересовани страни. Уточнено е, че време на събитието ще бъдат представени предложените планове за адаптация по сектори и приоритетите в тях и ще бъдат обсъдени въпроси от основно значение за заинтересованите страни. Целта на срещите за обсъждане с общините е паралелно с разработването на стратегическия документ на национално ниво да бъдат стимулирани местните власти да разработят своите общински документи, без да е необходимо те да бъдат отделни стратегически документи, а просто темата, свързана с адаптация към изменението на климата и смекчаване на изменението на климата, да бъде интегрирана в техните местни политики. С Решение № 621 от 25.10.2019 г. на Министерски съвет е одобрена Националната стратегия и План за действие за адаптиране към изменението на климата на Република България.

Тясното сътрудничество и консултирането в хода на разработката на Стратегията с Националния експертен съвет по климата, както и активният диалог за обсъждане със заинтересованите страни на Стратегията за адаптация към изменението на климата и плана за действие до 2030 г. демонстрират прилагането на добри практики от страна Министерството на околната среда и водите при изготвянето на стратегически документи. Диалогът със заинтересованите страни, изслушването на техните становища и възвличането им в сътрудничество е подход към успешно реализиране на стратегическите цели – пример за добра практика.

Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие Първото представяне на законопроекта за обществено обсъждане на портала за обществени консултации е на 19.10.2016г. Дата на откриване на общественото обсъждане 5.10.2016 г. - дата на приключване: 19.10.2016 г. Целева група: Всички заинтересовани Сфера на действие: Околна среда. Получени са 3 становища и 8 възражения от граждани. Те са против да се вменяват компетенции на "обществени организации", научни организации и др. (Становища и коментари по Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие)¹⁴.

Второ обнародване за обществени дискусии, Дата на откриване 7.1.2019 г. Дата на приключване: 8.2.2019 г. Второ обсъждане 5 февруари 2019 г., от 14 ч. в хотел „Рамада“, бул. „Мария Луиза“ №131,. Събитието е отворено за представители на медиите. И последвало съобщение „МОСВ проведе днес обществено обсъждане с представители на заинтересованите страни на промените в Закона за биологичното разнообразие (ЗБР). В дискусиата, която се проведе в хотел „Рамада“ в София, участваха представители на неправителствения сектор, национално представените работодателски организации, синдикатите, както и членове на Съвета на учените към министъра на околната среда и

¹³ Представянето на Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и план за действие започна в Ритуалната зала на Община Габрово“, 3 октомври 2018 г., <https://gabrovo.bg/bg/news-article/7236>

¹⁴ www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=2282

водите... Приемане нови Становища и бележки по законопроекта може да изпращате до 08.02.2019 г. на следния e-mail адрес: g.gospodinova@moew.government.bg.”

СПРАВКА (09.04.2019) от 365 страници със становищата, получени от проведено публично обсъждане, резултати след обсъжданията, приети и неприети предложения е публикувана на интернет страницата на МОСВ¹⁵ и на Портала на Министерския съвет за обществени консултации по Проект на Решение на Министерски съвет за приемане на Закон за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие.

Приложени са много подробни 3 становища и 30 коментара от НПО и фондации, специалисти от университети и институти на БАН, и граждани с незааявена компетентност. В Справката са дадени всички коментари, приети и неприети предложения.

Представеният пример показва, висока активност на гражданското общество в процеса на създаване на документа, а държавната институция МОСВ е спазила законовите изисквания и правилата за гражданско участие в публичните политики. Изключително важно е не само гражданите да участват активно, но да бъдат въвлечени добри и обективни експерти в процеса на създаване на документи. Добра практика е когато институцията кани специално НПО, фондации и експерти при провеждане на обществените обсъждания.

На 27.02.2020 г. Министерският съвет приема Решение за одобряване на Проекта за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие. Заради силната поляризация по темата в обществото са изтеглени спорните параграфи от законопроекта и с решение на кабинета се приемат само онези от тях, които са от изключителна важност за държавата и са обсъждани вече със службите на Европейската комисия. „С частичното приемане на закона е направен компромис, който обаче ще даде възможност да се намерят решения за много повдигнатите през годините въпроси за ефективното управление на мрежата на „Натура 2000“ в България и значително ще бъдат намалени рисковете от неблагоприятни последици за държавата, смята министърът“.¹⁶

Видно е, че активното взаимодействие на гражданите с институцията е довело до приемане на компромисен вариант, който ще даде възможност да се намерят решения за много от повдигнатите през годините въпроси за ефективното управление на мрежата на „Натура 2000“ в България. След приемане от правителството законопроектът следва да бъде внесен в Народното събрание.

Към полезните практики могат да бъдат цитирани дейностите и обсъжданията на нормативните актове, които са вече приети, така и тези чието обсъждане тече в момента. Такива разработки са десетки и те са на страниците на съответните ведомства.

¹⁵ <https://www.moew.government.bg/bg/zakon-za-izmenenie-i-dopolnenie-na-zakona-za-biologichnoto-raznობobrazie/>

¹⁶ Оттеглиха спорните параграфи за промени в Закона за биоразнообразието, <https://www.24chasa.bg/novini/article/8237402>

Участие на НПО в консултативни съвети и комисии в областта на опазването на околната среда

Национален съвет по биологичното разнообразие – консултативен орган на министъра на околната среда и водите в областта на биологичното разнообразие. Съветът се състои от председател, зам.-председател и членове. Председател на съвета е зам.-министър на околната среда и водите. В състава на съвета са включени представители на държавни органи, включително по един представител на заинтересовани министерства и ведомства, трима представители на Института по биоразнообразие и екосистеми към БАН, представители на други научни и академични институции, двама представители на неправителствени организации.

Висш консултативен съвет по водите – постоянен консултативен орган към Министерството на околната среда и водите. Съветът подпомага дейността на МОСВ при провеждането на политиката по управление на водите с цел осигуряване на единно и балансирано управление на водите в интерес на обществото, защита на здравето на населението и устойчиво развитие на страната. В състава на съвета са включени представители на държавни органи, включително по един представител на заинтересовани министерства и ведомства, представители на Българската академия на науките, общините, неправителствените организации в областта на водите и други.

Висшият експертен екологичен съвет (ВЕЕС) е помощен орган, пряко подчинен на министъра на околната среда и водите. Висшият експертен екологичен съвет заседава в основен състав и три специализирани състава. Съгласно правилника за функциите и задачите на ВЕЕС е регламентирано участието на двама независими експерти по ОВОС (Чл.6) и на представители на НПО (Чл.8).

Консултативно-експертен съвет за лечебни растения – подпомага министъра на околната среда и водите при разработването и провеждането на политиката, свързана с лечебните растения. Освен представители на държавните органи с съвета участват представител на Националното сдружение на общините в Република България, представители на институти към БАН, научни, браншови и неправителствени организации, в областта на лечебните растения.

Съвет на учените към министъра на околната среда и водите – независим консултативен орган, подпомагащ министъра в провеждането на държавната политика по управлението и опазването на околната среда. Съветът е учреден на 19.01.2018 г. и в него участват 26 представители на академичните среди и научната общност от цялата страна, сред които ръководители на звена от БАН и декани на акредитирани висши училища с експертиза по проблематиката на околната среда и водите.

Национален експертен съвет по изменение на климата. – независим консултативен орган, чиято цел е да подпомага министъра на околната среда и водите при формирането на позиции, становища и поемането на инициативи за цялостно провеждане на държавната политика по ограничаване изменението на климата. В съвета участват

----- www.eufunds.bg -----

представители на държавните институции, научните среди и неправителствените организации, чиято дейност има пряко отношение към климатичните промени.

Участието на експерти има ключово значение за взимане на правилни решения. Привличането компетентни и обективни експерти в процеса на създаване на документи е добра практика на МОСВ.

Комитет за наблюдение на ОП „Околна среда 2014-2020 г.“ – създаден е в изпълнение на чл. 47, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета, наричан по-долу Регламент (ЕС) № 1303/2013 и на основание чл. 10, т. 6 от Постановление № 79 на Министерския съвет от 10.04.2014 г. (ПМС № 79/2014 г.) за създаване на комитети за наблюдение на Споразумението за партньорство на Република България и на програмите, съфинансирани от ЕСИФ, за програмен период 2014 – 2020 г. (обн., ДВ, бр. 34 от 15.04.2014 г., в сила от 15.04.2014 г.). В Комитета за наблюдение на ОП „Околна среда 2014-2020 г.“ участват представители на публичните органи и представители на неправителствения сектор.

Тематичната работна група (ТРГ) за разработване на ОП „Околна среда 2021 – 2027г.“ Тя е съставена на основание чл. 25 (4) и чл. 45 (1) от Закона за администрацията, чл. 5 от Устройственият правилник на МОСВ и в изпълнение на чл. 7 ал. 1 и ал. 6 от Постановление №142 на МС от 2019 г., в която са включени и участници от неправителствения сектор. В състава на Тематичната работната група влизат широк кръг представители както на централната и местна администрация, така и на неправителствения сектор.

3.3. Диалог

Диалогът, споделените цели и постоянният обмен на възгледи е решаващ за определянето на дневния ред, изработването и преформулирането на политиките по околна среда. Решенията, приети на основата на диалог обикновено водят до добри резултати. Диалогът може да бъде инициран от страна на институциите или от страна на НПО. Механизмите за провеждане на диалог са форуми, конферентни и семинарни прояви, кореспонденция и др.

- Кръглата маса „Добри практики и предизвикателства в рециклирането – Излязло от употреба електрическо и електронно оборудване” (18.02.2020 г.), организирана от Българска асоциация за рециклиране е проведена с участието на фирмите от бранша, заинтересовани страни от България и чужбина,

----- www.eufunds.bg -----

експерти и представители на Европейската Комисия, Народното събрание, и Министерство на околната среда и водите. Представени са новите моменти в политиката и законодателството в областта на околната среда като зелената сделка, новия план за действие за кръговата икономика, края на отпадъците и най-актуалните моменти в политиките и законодателството за управление на отпадъците и кръговата икономика.¹⁷

- На Националния семинар „Инвестициите във водния сектор – източници и неотложност“, организиран от Българска асоциация по водите са разисквани ключови въпроси, свързани с реализирането на проектите във водния сектор, ангажиментите на различните участници в инвестиционния процес и критичните фактори за успешното изпълнение на предстоящите проекти. Участници в събитието са представители на заинтересованите страни, МОСВ, МРРБ, АУЕР, (Агенция за устойчиво енергийно развитие), Националното сдружение на общините в България (НСОРБ), ВиК оператори, финансови институции строители, проектанти, експерти. В хода на оживена дискусия са повдигнати редица нови важни въпроси.¹⁸

Най-прекият път вземащите решения да чуят повече и конкретни експертни мнения по различни теми е участието им във форуми и конференции, организирани от НПО. Ползата от този канал на комуникация между гражданското общество и държавните институции е прекият контакт на по-голям брой експерти с представителите на институциите, предаването и получаването на информация от „първа ръка“.

В едно експресно интервю представител на БАВ заяви че асоциацията се стреми на организира форуми по актуални теми за сектора, като кани представители от най-високо ниво от ресорните министерства. Случвало се е на конференция, организирана от БАВ да участват трима министри и/ или заместник министри и други отговорни лица от ресорните институции. За да е пълноценен този канал на комуникация е необходимо да се осигури добре обмислена програма, професионално модерирани и оформяне на доклад (писмо) обобщение на заключенията от форума, който да бъде предоставен в официална форма на ресорните ведомства, респективно на членовете на съответната организация и всички други участници трябва да бъде предоставена подробна информация от протеклия форум посредством различните канали на комуникация (Интернет страница, Имейл, Печатно издание).

¹⁷ Емил Димитров: България е рециклирала над 1 млн. отпадъци за година
Разделното събиране на отпадъци и рециклирането остава приоритет, заяви екоминистърът по време на конференция, 18 февруари 2020, <https://www.vesti.bg/bulgaria/bylgaria-e-reciklirala-nad-1-mln.-otpadyci-za-godina-6105916>

¹⁸ Национален семинар на БАВ „Инвестициите във водния сектор – източници и неотложност“, сп. „Булаквa“, Издание на Българска асоциация по водите, бр.3-4/2019, с 28-30

Писмената кореспонденция е друг механизъм за диалог между държавните институции и неправителствените организации. Например, по информация от Българска асоциация по водите в отговор на наше запитване, по определени експертни въпроси или теми свързани с ВиК отрасъла от МОСВ или МРРБ изпращат писма, с информация или запитване за информация, или за изразяване на позиция по различни теми в сектор води.

Пример за добра практика на МОСВ е осъществяването на диалог с неправителствените организации на всички етапи от процеса на вземане на решения.

3.4. Партньорство

Неправителствените организации участват активно в процеса на вземане на решения. Примери за стратегическо партньорство между МОСВ и неправителствения сектор са:

- **Комитет за наблюдение на ОП „Околна среда 2014-2020 г.“**, в който участват представители на публичните органи и юридически лица с нестопанска цел за общественополезна дейност.

- **Тематичната работна група (ТРГ)** за разработване на ОП „Околна среда 2021 – 2027г.“, чийто състав включва широк кръг представители както на централната и местна администрация, така и на неправителствения сектор, представители на научно-изследователската общност, национално представените браншови организации, синдикати, асоциации на хората с увреждания, академичната общност. Общо организациите с право на глас на заседанията на работната група са 65.

Много активно е участието на неправителствените екологични организации в осъществяването на проекти за опазване на околната среда.

Добра практика са проектите по Оперативна програма „Околна среда“ или други фондове за въвличане на гражданите в проблемите на околната среда и възпитаване в отговорно отношение към природата.

Ежегодно МОСВ финансира многобройни проекти, които като правило се изпълняват от неправителствени екологични организации. Финансирането в по-голяма степен се осигурява от ЕС чрез Оперативна програма „Околна среда“ – раздел Биологично разнообразие. Финансови средства се осигуряват и от ПУДООС /Предприятие за управление на дейности за опазване на околната среда/, както и от постъпления от екологични такси и субсидии от бюджета. От оперативна програма са финансирани редица проекти, свързани с идентифициране на местообитания на редки и застрашени растителни и животинки видове, мониторинг на видове, включени в Червената книга, разработване на планове за управление на национални паркове и други защитени територии и др.

Най-големите проекти, финансирани с европейски средства, изпълнени от неправителствени организации – Картиране на зоните за опазване на птиците, включени

в Натура 2000 и картиране на зоните на местообитанията на растителни и животински видове, включени в мрежата Натура 2000. Средствата за двата проекта надхвърля 4.5 млн. евро. Сред изпълнителите са БДЗП /Българско дружество за защита на птиците/, асоциацията „Да остане природа в България“, WWF и други неправителствени екологични организации. Голям проект, финансиран от оперативната програма е „Мониторинг на кафявата мечка в България“. Проектът се осъществява с помощта на фински специалисти и с участието на специалисти от държавни и неправителствени структури. Друга серия мащабни проекти, изпълнени от гореспоменатите неправителствени организации са Плана за управление на ПП Витоша, План за управление на ПП Българка, План за управление на ПП Врачански Балкан, План за управление на НП Централен Балкан и др.

Най-мащабният проект, финансиран от ПУДООС е изграждането и ежегодното подпомагане на функционирането на Спасителен център за диви животни край Стара Загора. Центърът се управлява от неправителствената организация „Зелени Балкани“ и има изключително успешна дейност. Преобладаващата част от спасените и излекувани птици и други животни се връщат в природата. Центърът е средище и за екологично обучение на деца от Стара Загора, Пловдив и от цялата страна.

Проектите по Оперативна програма „Околна среда“ или други фондове са добра форма за ангажираност на гражданите и възпитаване в отговорно отношение към околната среда. Част от тях са тематично насочени към ангажирането на неправителствените организации и населението за решаване проблемите на околната среда - такива са проектите, които се изпълняват от училища и общини за въвеждане на разделно събиране на битови отпадъци, за създаване на зелени площи и градинки, за почистване на публични пространства и др. Други са директно обучителни по различни теми - свързани с организиране на семинари и други форми на обучение за опазване на водните ресурси, чистотата на въздуха и др. И не на последно място, всички инвестиционни проекти, които се финансират от тези програми, а така също програмни и стратегически разработки, задължително се подлагат на оценка на въздействието върху околната среда, а там участието на обществеността и отчитането на нейното мнение е задължително.

4. Примери за добри практики в областта на образованието

Повишаването на интереса към обучение и училище е държавна политика. Тя се осъществява чрез въвличане на родители, бизнес, НПО в образователния процес. Осъществяването на тази политика се реализира на базата на различни стратегии, закони, постановления на МС, наредби, договори по програми за реализиране на целите на политиката.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

В Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 година са заложили приоритетите на държавната политика в областта на образованието и науката. Провеждането на решителна политика за ликвидиране на неграмотността и задължително образование, възпитание в дух на родолюбие е основен приоритет на правителството. Това изисква повишаване качеството на образованието и практическа насоченост към потребностите на пазара на труда чрез мотивирани, подготвени и подкрепяни учители. Решителни мерки трябва да бъдат предприети за пълно обхващане на всички подлежащи на образование деца и предотвратяване на отпадането от образователната система.

4.1. Информирание на гражданите

Интернет

Интернет страницата на МОН е развита по начин, по който да удовлетворява информационните потребности на учащи, преподаватели, родители, студенти.

Интернет страницата на МОН е развита по начин, по който да удовлетворява информационните потребности на учащи, преподаватели, родители, студенти. Публикувани са стратегии и политики, нормативни актове, проекти на документи с линк за изпращане на становища и предложения. Поместени са програми и проекти, регистри на конкурси, учебни планове и програми, информация за иновативни училища, приобщаващо образование, за българите зад граница, електронна библиотека, учебници, портал „Кариерно развитие“, телефонна линия за психологическа подкрепа на ученици, родители и учители във връзка с последиците от COVID-19, Телефон е-образование, телефони за сигнали и предложения и др. Представена е информация за дейността на и от Изпълнителна агенция Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.

Медии

Информацията за провеждане на изпити след 7-ми клас, матурите и кандидатстудентски изпити, формите на обучение и други важни за учениците и родителите съобщения намират широко отражение в медийното пространство. Голяма е заслугата на електронните медии в помощ на дистанционното обучение в периода на извънредните мерки за преодоляване на разпространението на заразата COVID-19. В тази връзка пример за добра иновативна практика е партньорството на БНТ с МОН за организиране на образователна телевизия и излъчването на телевизионни уроци.

Партньорството на електронните медии с МОН в подкрепа на дистанционното обучение е пример за добра иновативна практика

Кампании

Младежката платформа U-Report България официално стартира на 30 април 2020.

U-Report е глобална платформа на УНИЦЕФ, която стартира в България през 2020 г. Седем са организациите партньори, активно подкрепящи процеса на работа – Национална мрежа за децата (НМД), Национален младежки форум (НМФ), Национален център за безопасен интернет, Български младежки червен кръст (БМЧК), Дружество за ООН в България, Международна награда на херцога на Единбург – България и Фондация „Билитис“. Всички организации се обединяват около позицията, че мнението на децата и младите хора в България е от значение и трябва да бъде чува. U-Report се стреми да вдъхне увереност на децата и младите хора, че това, което те мислят, има значение, и че си заслужава то да бъде казано и взето предвид.

„U-Report доказано повишава мотивацията за гражданско участие на младите хора, което подпомага техните общности и обществото като цяло.“¹⁹

Анкетни

Добра форма за връзка на образователните институции с гражданите са анкетите. Те имат за задача да установят постигането на целите на даден проект. Анкетите се разпространяват чрез училищата към родители, ученици и учители да изразят мнението си за дейностите по проекта. За обсъждане степента на постигане на целите на проекта следват пресконференции и регионални кръгли маси, събития.

Във връзка с проучване на степента на удовлетвореност и на резултатите от участието в проекта „Твоят час“ са подготвени електронни анкети за учениците, техните родители и членовете на съветите по проекта. Електронната анкета оценява повишаването на мотивацията за учене и степента на съответствие на извънкласните дейности с интересите и потребностите на учениците (писмо на Началника на РУО – София-град Изх.№ РУОПР -114 /01.06.2018 г. във връзка с проучване на степента на удовлетвореност и на резултатите от участието в проект „Твоят час“).

Проектът „Твоят час“²⁰ се реализира по Оперативна програма "Наука и образование за интелигентен растеж" 2014-2020 г. Основна цел на проекта е създаване на условия за повишаване на потенциала на учениците и възможностите им за успешно завършване на средното образование чрез допълване, развиване и надграждане на техните знания, умения и компетентности, придобити в рамките на задължителната им подготовка в училище.

4.2. Консултации

Участие в изработването на документи – обществени консултации

Примери за публикувани проекти на нормативни актове, весени за обществени консултации на Портала за обществени консултации.

¹⁹ <https://www.unicef.org/bulgaria/media/7366/file>

²⁰ tvoiatchas.mon.bg

Проект на Постановление на Министерския съвет за приемане на Наредба за приобщаващото образование. Периодът за обсъждане е 10.08.2017– 11.09.2017 г. Необходимостта от приемането на нова Наредба за приобщаващото образование се налага поради някои трудности, които възникват при прилагането на действащата към момента Наредба за приобщаващото образование. Наредбата регламентира дейностите за обща и допълнителна подкрепа съобразно индивидуалните потребности на всяко дете и ученик и предоставянето им от учители и други педагогически специалисти (психолози, педагогически съветници, логопеди), както и от специалисти (социални работници, кинезитерапевти, и др.), но ги обременява административно, което затруднява ефективното им предоставяне. Административната тежест е във връзка със сроковете за изготвянето на оценките на индивидуалните потребности на децата и учениците, честотата на екипните срещи и попълването на свързаната с това документация.

Справката с отразените становища показва, че в обсъждането са се включили 26 участника, изразили становища и предложения. От записите е видно, че те познават спецификата на проблема, довел до необходимостта от промяна. Документът са съхранява на портала за обществени консултации и на интернет страницата на МОН, което е добра практика, позволяваща вторичен преглед за целите на анализ и преформулиране.

Общото впечатление, което се създава при проучването на проектите за нормативни актове в сферата на образованието е за не особено активна аудитория, изключвайки Закона за предучилищното и училищното образование, приет през 2015 г. в сила от 01.08.2016 г. е изменен неколккратно, като последното прието изменение и допълнение е в сила от 01.01.2019 г.²¹

Новият **Проект на ЗИД на Закона за предучилищното и училищното образование** е открит за консултации на 25.2.2020 г. и закрит на 23.04.2020 г. Образованието е ценност, споделяна от всички граждани. С предложените изменения и допълнения се предлагат политики, насочени към въвеждане на задължителното предучилищно образование от 4-годишна възраст, подпомагане чрез държавния бюджет на заплащането на дължими от родителите такси за ползване на детски градини и установяването на контрол върху дейността на настоятелствата към образователните институции. С предлаганите промени се цели да се улесни достъпът до образование, да се преодолеят неравенствата, да се насърчи приобщаването и да се предотврати социалното изключване, а впоследствие и отпадането на деца. Много коментари, изразяващи несъгласие със задължителността на предучилищното образование са изпратени предимно от родители и на "Асоциация общество и ценности".

²¹ Закон за предучилищното и училищното образование (Обн. - ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г.; ... изм., бр. 108 от 29.12.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.)

Много добро впечатление прави даденият срок на обществената консултация – почти двойно по-дълъг от нормативно регламентирания минимален срок от 30 дни, за да се даде възможност проекта на ЗИД на Закона за предучилищно и училищно образование да бъде видян и коментиран от много граждани. Това е добра практика на МОН за прилагане на принципа на откритост и насърчаване на диалога с гражданите.

Участие на НПО в консултативни съвети и комисии в областта на образованието

Консултативните съвети към МОН са инструмент за взимане на обществено споделени и полезни решения. Такива са:

Експертен консултативен съвет за наблюдение и оценка на прилагането на държавните образователни стандарти при МОН. Съветът има за задача по достатъчно прозрачен и отворен начин да се проследяват периодично ефектите от прилагането на стандартите и да се предлагат своевременно решение на проблеми, възникнали в процеса на приложение.

Консултативният съвет по професионално образование и обучение към министъра на образованието и науката е съвещателен орган към министъра на образованието и науката за сътрудничество при насърчаването и подпомагането на развитието и реформата на средното професионално образование и обучение в България, в т.ч. и дуалното професионално образование и обучение. Съветът е учреден на 27.09.2018 г. В състава му са включени представители на работодателските организации, браншови структури, държавни институции в сферата на образованието, граждански организации.

4.3. Диалог

Диалогът в сферата на образованието се води за приоритетите в политиките и провеждането на реформи, които да доведат до по-качествено и модерно образование, адекватно на пазара на труда.

Публична дискусия на министъра на образованието и науката със студенти на тема: *"Висшето образование в България - предизвикателства и решения"* (13 ноември 2019 г.) е проведена в Аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Обсъждани са проблемите на студентите и докторантите в България и предложенията за тяхното решение. В хода на дискусията е отбелязано от министъра, че се подготвя проект на Стратегия за развитие на висшето образование и в него се обмисля да има дуална форма на обучение в университетите. Той е на мнение, че има смисъл студентите да съчетават обучение в реална работна среда с обучение във висшето училище и това предполага търсенето на такава "хибридна форма". Разгледан е и проблемът, свързан с намирането на решение за намаляване на броя на децата, които не завършват училищно образование. Усилията за преодоляване на проблема ще бъдат насочени към създаване на

възможности, те да придобият микс от компетентности, който да им позволи да водят нормален икономически живот.²²

Форум „Образование: За бъдеще“, проведен на 23 и 24 ноември 2018 г. в Националния дворец на културата в София постави ключови цели пред образованието в България. От какво има нужда образованието в България, за да подготви днешните ученици за бъдещия свят? Събитието е проведено с участието на представители от различни сфери – публичен и граждански сектор, бизнес компании, училища и детски градини. Целта е да се начертае пътя към образованието на бъдещето. Няколко са ключови краткосрочни цели за образованието в България, обединили десетте организации, иницирали форума, сред които и „Заедно в час“. Мерките са изведени от дискусиите с всички заинтересовани страни в рамките на форума:

- реална автономия на училищното ръководство, гъвкавост на учебните програми и адекватно измерване на резултатите в образованието;
- издигане на престижа на учителската професия, включване на представители на бизнеса в преподаването, по-гъвкав достъп до учителска правоспособност и качествено професионално развитие на учителите;
- смислено и прагматично използване на образователните технологии;
- професионално образование, адекватно на местната и глобална икономика, в която България участва;
- обучение от най-ранна детска възраст.

Форум „Образование: за бъдеще“ е най-голямото събитие за образование в страната през 2018 г. Зад него стоят съвместните усилия на организации, които устойчиво работят за подобряване на качеството на образованието в страната – фондация „Америка за България“, фондация „Заедно в час“, Industry watch, „Икономедиа“, „Музейко“, сдружение „Образование България 2030“, Тръст за социална алтернатива, Център за приобщаващо образование, Център за творческо обучение, Американска търговска камара в България. Форумът се проведе и със сътрудничеството на Министерството на образованието на науката. Участниците в събитието са представители над 60 бизнес компании, 2 търговски камари и 30 експертни граждански и браншови организации.

Диалогът между МОН и гражданското общество е пример за добра практика подпомагаща постигането на ефективни решения относно политиките, свързани с модернизиранието на образователната система.

²² https://www.uni-sofia.bg/index.php/novini/novini_i_s_bitiya/publicna_diskusiya_na_minist_ra_na_obrazovaniето_i_naukata_s_s_studenti

4.4. Партньорство

Примери за стратегическо партньорство между МОН и неправителствения сектор:

Комитет за наблюдение на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. – създаден на основание Закона за администрацията и Постановление № 79 от 10 април 2014 г. на Министерски съвет за създаване на комитети за наблюдение на Споразумението за партньорство на Република България и на програмите, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, за програмен период 2014-2020 г. Комитетът за наблюдение е колективен орган, основан на принципа на партньорство, чиято основна задача е да следи за ефективността и качеството на изпълнение на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“. В състава му са включени 56 представители на академичната общност, държавни институции, органи на местно управление, социални партньори, неправителствени организации. В комитета участват и 9 наблюдатели с право на съвещателен глас.

Образователно-индустриален борд на МОН – създаден чрез споразумение за партньорство между Министерство на образованието и науката, Община Пловдив, Тракия икономическа зона и Индъстри уоч, който да насърчава и съдейства за успешните партньорства между училища и работодатели. Той има за цел да подпомага разработването на иновативни ефективни практики на сътрудничество между училищата и работодателите за преодоляване на недостига на умения на секторно ниво, в това число за изпълнение на конкретни проекти в училищата.

Проекти в подкрепа на политики

Прилагането на информационни и комуникационни технологии в образованието и науката на Република България е стратегическа цел на държавата, изразена в „Стратегия за ефективно прилагане на информационни и комуникационни технологии в образованието и науката на Република България (2014-2020 г.)“²³. Документът е приет с Протокол № 27.1 на Министерския съвет от 02.07.2014 г.

Основните цели на стратегията са:

- създаване на равни възможности за всеки за получаване на качествени образователни услуги на нивото на съвременните изисквания и тенденции независимо от местоживеенето и обучението с използване на съвременни ИКТ;
- формиране на личности, адаптирани към живота в информационното общество с всички негови възможности, заплахи, предизвикателства и рискове.

²³ <https://www.mon.bg/bg/143>

Реализирането на различните дейности и практики е планирано в „План за реализация на Стратегията за ефективно внедряване на ИКТ в образованието и науката (2014-2020 г.) Фаза 1: е-обучение – 2015 – 2017“.

Реализират се различни конкретни практики за ефективно внедряване на ИКТ в образованието и науката. Практиките, които се прилагат чрез **проекти** на МОН или съответни фондове, са в области като:

- обучение на учители и ученици;
- изготвяне на електронно съдържание;
- внедряване на системи за управление, мониторинг и контрол – за възможности за подобряване на дигитализацията и начините на обучение;
- развиване на ИТ инфраструктура на МОН и към Паневропейската образователна магистрала.

Резултатите от проектите (представени в интернет), които са изпълнени на ниво училище, учители, ученици, родители са доказателство за произтеклото взаимодействие. По-общата тема се задава от МОН. Предложените от по-ниско ниво проекти като правило отчитат потребността на обществото. В тяхното реализиране се включват различни целеви групи - учители, ученици, родители, бизнес. Те участват със свои инициативи и интерпретации. По приложените отчетни материали за проектите съдим за удовлетвореността на гражданите, най-вече учениците.

Примери на проекти, подчинени на целите на Стратегията за ефективно внедряване на ИКТ в образованието и науката и в изпълнение на Плана за реализация на Стратегията за ефективно внедряване на ИКТ в образованието и науката:

Проект BG05M2OP001-2.010-0001 **„Квалификация за професионално развитие на педагогическите специалисти“**, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове, за периода от 18.10.2018 г. до 27.11.2018 г. по Дейност 1 *„Подкрепа за професионално израстване и развитие на професионалните умения на педагогически специалисти чрез обучения, които завършват с присъждане на от 1 до 3 квалификационни кредита съгласно Наредба № 12 от 01.09.2016 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти“*.

По изпълнението на този проект се включват в обучения около 1600 педагогически специалисти от образователните институции в системата на предучилищното и училищното образование в област София-град, чрез училища и детски градини. Две са тематичните направления по проекта – „Иновативни методи в преподаването“ и „Позитивна училищна среда“. На всички успешно преминали обучението лица се издава Удостоверение за присъден/и квалификационен/ни кредит/и, съгласно Наредба № 12 от 01.09.2016 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 *„Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“*, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Практиката за ефективно образование на младежите чрез проекти и въвличане на много партньори като родители, бизнес, НПО-та и други институции е успешна за постигане целите на политиката. За това говорят представените презентации в интернет (по отчетени дейности на автора, снимки на учениците) може да се направи заключение, че съответната политика успешно се прилага.²⁴

Показани са практики в изпълнение на политики на МОН за ефективно образование на младежите чрез въвличане на много партньори като родители, бизнес, НПО, проекти на други институции. От представените презентации (по отчетени дейности на автора, снимки на учениците) може да се направи заключение, че съответната политика успешно се прилага. Практиката дава успешни резултати.

*Изключително добра практика беше демонстрирана за решаване на проблема **Обучение по време на извънредно положение**. Активното взаимодействие между МОН, учители, Регионално управление на образованието - София-град, родители наложи по-бързо и по-ефективно въвеждане на дистанционното обучение. В резултат на непрекъснатото взаимодействие институция – граждани, бяха намерени правилни решения в трудната ситуация. МОН даде свобода на обучение при избора на платформи, съдържание и услуги за виртуално и дистанционно обучение на учениците си, насърчи учителите да продължат да ги използват, като създадат условия за използването им от всички учители и ученици. Така се стигна до успешно използване на новите технологии и дигитализацията на образованието у нас.*

Осъщественото взаимодействие МОН – учители - Регионално управление на образованието–София-град - родители е добър пример за активното включване на гражданите, коректната реакция от страна на институциите и взимането на правилно решение.

Проект на МОН BG05M2OP001-2.012-0001 „**Образование за утрешния ден**“²⁵

Проектът (със срок на изпълнение от 15.10.2019 г. до 15.10.2022 г.) се реализира по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове, с конкретен бенефициент - Министерството на образованието и науката (МОН).

Планира се закупуване на оборудване за внедряване на иновативни методи за преподаване и за педагогическо взаимодействие. Основна дейност по проекта са обученията на учители за придобиване на нови компетентности и дигитални умения. Чрез средствата на внедрената платформа обучените учители ще могат да разработват дигитално образователно съдържание, което да използват в образователния процес.

²⁴ <https://back2school.mon.bg/good-practice-school.php>

²⁵ (<https://www.mon.bg/bg/100725>)

С проекта се цели отварянето на образованието и образователните институции към дигиталните технологии чрез внедряването на нови решения за по-добро персонализирано обучение, което да позволи на учителите да предприемат мерки с точни и ефективни подходи към всеки отделен учащ и повишаване на мотивацията чрез насърчаване на самостоятелното обучение и самооценка, включително извън класната стая.

Проектът допринася за решаване на основен проблем в образованието - липсата в национален мащаб на универсални електронни профили на ученици, учители и експерти в сферата. За потребителите в образователния процес се предвижда да бъде създаден универсален електронен профил за достъп до системите на МОН и до внедрената платформа за образователни услуги и съдържание. По проекта ще бъде закупено оборудване за внедряване на иновативни методи за преподаване и за педагогическо взаимодействие. Основна дейност по проекта са обученията на учители за придобиване на нови компетентности и дигитални умения.

Специфичните цели на проекта са насочени към:

- усвояване на знания и умения за работа в дигиталното общество;
- подобряване на достъпа до образование, в т.ч. чрез използване на леснодостъпни платформи и мобилни приложения;
- намаляване на различията в резултатите от ученето в различните училища и населени места;
- модернизиране на методите и средствата за обучение;
- повишаване на качеството на образованието, за по-добрата дигитална подготовка на учащите се, с цел по-бърза и по-лесна реализация на пазара на труда;
- насърчаване модернизирането на образованието и ученето през целия живот;
- осигуряване на условия и подкрепа за прилагането на педагогически иновации.

Механизмите на програмата **Еразъм+** дават възможност за реализиране на политиката на МОН за повишаване интереса към обучение и училище – чрез въвличане на родители, бизнес, НПО в образователния процес.

Проект “From Innovators in Inclusive Education to Real Scale Transfer” (FIERST) №592133-EPP-1-2017-1-BG-EPPKAZ-IP1-SOC-IN, се реализира по програма Еразъм+ на ЕС. Основен изпълнител е Фондация “Заедно в час” с финансова подкрепа на фондация „Америка за България“²⁶. Целта на проекта е професионално и лидерско развитие, да открива, обучава и развива способни и мотивирани професионалисти, които допринасят дългосрочно за положителна промяна на образованието в България, за осигуряването на равен достъп до качествено образование на всяко дете в България.

Политиката за гражданско образование се реализира чрез въвеждане на самостоятелен учебен предмет. **Гражданско образование** е общообразователен предмет в XI и XII клас,

²⁶ <https://prepodavame.bg/zaedno-v-chas/>

задължителен за всички ученици. Той е в подкрепа на придобиването на граждански компетентности и утвърждаването на държавен образователен стандарт, насочен към придобиването на умения в областта на гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, както и към патриотично възпитание и укрепване на училището като общност.²⁷

5. Примери за добри практики в областта на труд и социална политика

Министерството на труда и социалната политика организира и координира националната политика в областта на трудовите отношения и социалната политика. Основните приоритети на политиките за условията на труд и социалната сфера са публикувани на официалната интернет страница на Министерството на труда и социалната политика.

5.1 Информирание на гражданите

На интернет страницата на Министерството на труда и социалната политика са публикувани, политики, програми, отчети, доклади, европейски програми, социална икономика, богат спектър от информация по въпросите на труда, заетостта, осигуряването, социалните права, служби по трудови и правни въпроси, социално включване социално подпомагане, въпроси, свързани със социалните услуги, хората с увреждания и други важна за гражданите теми от ресора на министерството. Информацията е представена ясно и разбираемо, по начин, по който да улесни гражданите да се ориентират по интересуващите ги въпроси. Например, информацията в рубриката „Труд“ е подбрана във формат, който да подпомогне работниците и служителите и работодателите да прилагат правилно разпоредбите на трудовото законодателство и нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд. Информацията е разпределена в подрубрики: законодателство (нормативни актове), трудово правоотношение (възникване, изменение и прекратяване), работно време, отпуски, обезщетения, специална закрила и условия на труд, като са представени най-съществените моменти на съответната тематика. Информацията за заетостта включва и анализи, и прогноза за пазара на труда.

В рубриката „Законодателство“ са публикувани закони и други нормативни актове, стратегически документи, планове и отчети. Съгласно изискванията на Закона за нормативните актове на етапа на разработване МТСП публикува на интернет страницата си проектите на нормативни актове, на които МТСП е съставител, с пълния комплект документи – проект на нормативния акт, доклад, становище на администрацията на министерски съвет, оценка на въздействието с цел провеждане на обществени

²⁷ Отчет за дейността на Министерството на образованието и науката (ноември 2014 г. – декември 2016 г.

консултации. Публикувани са справките за постъпилите предложения заедно с обосновка за неприетите предложения съгласно изискванията на ЗНА.

В рубриката „Новини“ се публикува актуална информация по въпроси на трудовата заетост, мерките за справяне с пандемията от корона вирус и запазване на трудовата заетост в условията на COVID-19, помощите, които могат да получат специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания по процедурата „Подкрепа на микро и малки предприятия за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID-19“ на ОП „Иновации и конкурентоспособност“, отговори на най-често задаваните въпроси за схемата 60/40, Списък на общините, които доставят храни и лекарства по домовете, отмяна на планирани публични дискусии за обсъждане на Закона за социалните услуги и др. Най-често задаваните въпроси - могат да се получат отговори от Колцентъра на МТСП по време на извънредното положение.

По отношение на административното обслужване от страна на МТСП са осигурени алтернативни канали за достъп: поща, електронна поща, лице в лице (приемна), „Горещ“ телефон и Анкетната карта за обратна връзка с гражданите (обратна връзка за предложения, сигнали, похвали, оплаквания, мнения и др. с цел измерване удовлетвореността на потребителите от предоставяните административни услуги).

Информацията на интернет страниците на агенциите към МТСП е структурирана по аналогичен начин, осигуряващ лесен достъп до актуална и важна информация, включително линкове към публични консултации по проекти на нормативни актове, касаещи дейността на съответната агенция, както и възможност за обратна връзка. Агенции към МТСП са: Агенция по заетостта, Агенция за социално подпомагане Държавна агенция за закрила на детето, Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда", Агенция за хората с увреждания.

Медии

МТСП провежда активна медийна политика, което превръща медиите във важен източник на информация по всички въпроси на трудовите отношения и социалните дейности. Темите, свързани с трудовите отношения, заетостта, заплащането на труда, социалното осигуряване, пенсионната система, социалните помощи, въпросите за детето и семейството, проблемите на хората с увреждания, социалните услуги, намират широко отразяване в новините и отделните рубрики и предавания на всички мас медии. Отчитайки силното присъствие на медиите в ежедневието на гражданите е от голямо значение коректното и обективно представяне на информацията.

Кампании

Информационните Кампании са средство за информиране на населението по важни въпроси на социалната политика.

“*Мисията е възможна*” е национална кампания на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” за популяризиране на постигнатото в процеса на

----- www.eufunds.bg -----

деинституционализация на деца, лишени от родителска грижа и подготовка на местната общественост за последната фаза на процеса²⁸.

„Промяната е в нашите ръце“ е информационна кампания на Министерство на труда и социалната политика за популяризиране и повишаване осведомеността във връзка с новата *Стратегия за активен живот на възрастните хора* и новоприетия *Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика*.

Информационна кампания за българите във Великобритания след Брекзит на Посолството на България в Лондон, Великобритания.

Кампанията *„Европа за деклариран труд 2020“* за периода март – юни се организира от Европейската комисия, в частност Европейската платформа за справяне с недекларирания труд.

5.2. Консултации

Участие в изработването на документи – обществени консултации

Проект на Закон за хората с увреждания е внесен за обсъждане на Портала за обществени обсъждания на 28.08.2018 г., както и на интернет страницата на Министерството на труда и социалната политика. Проектът на закона е разработен в изпълнение на програмата за управление на правителството на Република България, в която са заложили мерки, свързани с подобряване на законодателството в областта на политиката за интеграция на хората с увреждания. С приемането на новия закон се създават условия за реализиране на приоритетите, заложили в Националната стратегия за хората с увреждания и формулирани в съответствие с Европейската стратегия за хората с увреждания за периода 2010 – 2020 г. „Подновен ангажимент за Европа без бариери“.

Стратегическата цел, която се постига с проекта на Закон за хората с увреждания е предоставяне на необходимата и адекватна социално-икономическа подкрепа за хората с увреждания от държавата, чрез която да бъдат максимално приобщени в обществото. Активността в публичната консултация е изключително висока, в сравнение с обсъждането на много други нормативни актове. Публикувани са становищата и предложенията, включително три писма, изпратени по електронна поща на участниците в обсъждането – общо 50 подателя на становища, в т.ч. 23 неправителствени организации, между които шест работодателски организации, включително национално представителните, шест институции, една бизнес организация, 18 граждани, Националното сдружение на общините в България и Омбудсман на Република България. Предложенията и становищата с обосновка за неприетите са отразени в две справки, датирани в последните два последователни дни. Общият брой на

²⁸ Интернет сайт на кампанията „Мисията е възможна“: <https://esf.bg/misiata/za-kampania-misiata-e-vazmojna/>

предложенията е над около 300, като преобладаващата част от тях са приети. От писмото със становището на Националния съюз на трудово-производителните кооперации става ясно, че проектът на закона е бил обсъждан сериозно на експертно ниво и понятията, свързани с работната среда на хората с увреждания са прецизирани. В резултат на обществения дебат, продължил няколко месеца е „сформиран принципен консенсус за прозрачност и обоснованост на критериите за представителност на Национално представителните организации на и за хора с увреждания. ... Солидарни сме с общото становище на национално представителните организации на и за хора с увреждания. Оценяваме усилията на МТСП да развива държавната политика в подкрепа на хората с увреждания, изразяваме признателност към труда на експертите в работната група“. *Резултатът от съчетаването на сериозна експертиза, дебатирание по темата е повече от удовлетворителен – изключително висока активност, адекватни и компетентни предложения, допринасящи за качеството на политиката, голяма обществена подкрепа – пример за ефективно сътрудничество между гражданското общество и институциите.*

Проект на Стратегия за Корпоративна социална отговорност 2019 – 2023 г.; проекти на План за изпълнение на стратегията 2019 г. и План за изпълнение на стратегията за периода 2020-2021 г. са внесени за обсъждане и публикувани на портала за обществени консултации и на интернет страницата на МТСП на 26.6.2019 г. Разработването на проекта на Стратегия за корпоративната социална отговорност (КСО) за периода 2019 – 2023 г. адресира политическата ангажираност на правителството за подобряване качеството на живот на населението чрез прозрачни, социално отговорни бизнес практики и е в изпълнение на Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г.

Стратегията се основава на доброволния характер на корпоративната социална отговорност, разбрана като ангажимент от страна на ръководството на компаниите, публичните структури и гражданските организации. При вземането на управленските си решения и ежедневни действия ръководствата отчитат специфичните интереси на клиентите, доставчиците, потребителите, служителите и обществеността, намираща се в районите, в които оперира организацията, в т.ч. в сферата на околната среда и на всички други субекти, спрямо които дейността им има отношение. Стратегията надгражда постигнатото в резултат на прилагането на предходната стратегия по корпоративна социална отговорност - КСО получи разпознаваемост като самостоятелна устойчива дейност с дългосрочен хоризонт.

Стратегията е разработена с активното съдействие на членовете на консултативния съвет по КСО, в който участват представители на социалните партньори, научните среди, неправителствения сектор и държавната администрация. Справката за направените предложения и обосновката за неприетите показва, че в публичната консултация са се включили единадесет участника, предимно неправителствени организации,

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

представители на академичната общност, двама граждани и една работодателска организация. Отношението на участниците към документа е изцяло позитивно, независимо, че някои от предложенията са неподходящи. Приведени са мотивите за приемането на 23 и отхвърлянето на другите 23 предложения.

Наблюдава се изключително активно и високо експертно участие от страна на гражданите – от катедра „Човешки ресурси и социална защита“ в УНСС, одитори към ИДЕС (Институт на дипломираните експерт-счетоводители в България), вътрешни одитори в публичния сектор, катедра „Счетоводство и контрол“ във ВУЗФ, катедра „Финансов контрол“ в УНСС, Българска асоциация на КСО специалистите, Асоциация на директорите за връзки с инвеститорите в България, Фондация „За нашите деца“, Българска мрежа на Глобалния Договор на ООН, Асоциация на индустриалния капитал в България, Български дарителски форум.

В становището си Асоциацията на индустриалния капитал в България (АИКБ) изразява подкрепата си за Стратегията за КСО и предлага разширение на нейния обхват.

Това е добър пример за комуникация институция – граждани и за активното поведение на гражданите, представено от експерти от реномирани в бранша организации. Освен това е важно да се отчете добрата практика на МТСП да дава достъп до записите от обществените дискусии, след приемане на съответния документ, което прави възможно бъдещи анализи и подобряване на документите на база на изказани становища.

Изразената подкрепа на стратегията от всички участници в консултацията, независимо от принадлежността им към различни групи заинтересовани страни, но обединени от общи ценности и каузи е знак в положителна посока относно бъдещата реализация на политиката. Каузата е силен мотив за участие и за действие.

Покана за участие в публични консултации относно подкрепата на Европейския социален фонд (ЕСФ) за заетост и мобилност на работната сила е отправена от интернет страницата на Агенцията по заетостта <https://www.az.government.bg/>. Европейската комисия очаква мнението на участниците в проектите, бенефициентите както и от потенциални кандидати. Обществените консултации ще се проведат с помощта на въпросник, който е достъпен на 23 официални езика на Европейския съюз на следния линк: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2018-3876443/public-consultation_bg. Попълването на въпросника е свързано с първоначална регистрация.

Резултатите от проучването ще бъдат обобщени в документ, който ще бъде достъпен онлайн и ще покаже отговорите на участниците в проучването по държави. Информацията ще бъде използвана за оценка на постигнатото и ще помогне на ЕК да извлече поуки за начина, по който тази подкрепа би могла да се засили в бъдеще, да бъде по-ефективна и целенасочена.

Пример за добра практика – поканата е образец за мотивация за участие. Мотивацията за участие е в очаквания полезен ефект за участника..

Участие на неправителствени организации в консултативни съвети и комисии в областта на труда и социалната политика.

Национален съвет за тристранно сътрудничество (НСТС) – координира работата на национално равнище по програми, отнасящи се до въпросите на социалния диалог, с национално и международно финансиране, в които участват всички представени в НСТС страни. Съветът за тристранно сътрудничество се състои от постоянни членове - по двама представители на Министерския съвет, единият от които е заместник министър-председател, и на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите. Председател на НСТС е заместник министър-председател. Към НСТС се създават постоянни комисии по въпросите на: доходите и жизненото равнище; осигурителните отношения; трудовото законодателство; социалните последици от реструктурирането и от приватизацията; бюджетната политика. Комисиите се състоят от по двама членове, упълномощени от всеки от участниците в НСТС.

Национален съвет за хората с увреждания – консултативен орган към Министерския съвет за сътрудничество при разработването и провеждането на политиката за правата на хората с увреждания. В Националния съвет участват представители на: държавата, определени от Министерския съвет; национално представителните организации на и за хората с увреждания; национално представителните организации на работниците и служителите; национално представителните организации на работодателите; Националното сдружение на общините в Република България. Председател на Националния съвет е заместник министър-председател, определен с решение на Министерския съвет.

Национален съвет по въпросите на социалното включване към Министерския съвет – консултативен орган, осъществяващ координацията, сътрудничеството и консултациите при разработването, провеждането, мониторинга и оценката на държавната политика в областта на социалното включване. В състава на съвета участват представители на публичните органи, участват по един заместник-министър на: труда и социалната политика, икономиката, представители на Националното сдружение на общините в Република България; по един представител на национално представените организации на социалните партньори; по един представител на организациите, членуващи в европейски мрежи, работещи по въпросите на социалното включване; ръководители на юридически лица с нестопанска цел с доказан опит в областта на политиката за социално включване на национално ниво; един представител на Българската академия на науките.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

*Националният съвет по равнопоставеност на жените и мъжете към МС*²⁹ е национална координационна структура на най-високо ниво на изпълнителната власт. Съветът е постоянно действащ, координиращ и консултативен орган, който подпомага МС в разработването и провеждането на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете, както и орган за осъществяване на консултации, сътрудничество и координация между централни и териториални органи на изпълнителната власт и структурите на гражданското общество. Негов председател е министърът на труда и социалната политика. Членовете му са представители на всички министерства, различни държавни и изпълнителни агенции и други органи, създадени със закон, Омбудсманът на Република България, Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) и БАН; представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище; Националното сдружение на общините в Република България; и юридически лица с нестопанска цел, чийто предмет на дейност е в съответствие с приоритетите на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете.

Национален съвет по условията на труд – Осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на национално равнище. В Националния съвет участват: определени с акт на Министерския съвет представители на министерства; представители на национално представителните организации на работниците и служителите и на работодателите; представители на Националния осигурителен институт.

Национален съвет за закрила на детето – орган към Държавната агенция за закрила на детето с консултативни и координационни функции. Съветът осъществява своята дейност в съответствие с разпоредбите на Закона за закрила на детето и на правилника за структурата, организацията и дейността му. Съветът консултира председателя на Държавната агенция за закрила на детето по Националната стратегия за детето и Националната програма за закрила на детето, програмната политика на агенцията и синхронизирането на нормативната уредба в областта на закрилата на детето. В състава на съвета се включват освен представители на държавните органи и отговорен представител на Националното сдружение на общините в Република България, както и ръководители на юридически лица с нестопанска цел, които имат предмет на дейност закрилата на децата.

Национален съвет по демографската политика – Националният съвет е консултативен орган за осъществяване на сътрудничество и координация между държавните органи и институции, органите на местното самоуправление и неправителствени организации, регистрирани в обществена полза, при разработването,

²⁹ Министерски съвет, портал за консултативни съвети, https://saveti.government.bg/web/cc_19/1

планирането, програмирането, идентифицирането на ресурсното осигуряване, наблюдението и оценката на изпълнението на държавната интегрирана хоризонтална междусекторна демографска политика, наричана по-нататък "демографска политика".

Участието на представители на социалните партньори и неправителствените организации е добра практика – дава възможност да бъдат разгледани мнения на експерти по в конкретните области, което да спомогне да постигането на качествени политически решения.

5.3. Диалог

Диалогът между институциите и гражданското общество в областта на труда и социалната политика се води за обмен на възгледи и по-често във връзка с разработването на конкретна политика. Примери за добри практики:

Работна среща-дискусия в областта на демографските и социални проблеми е проведена на 16 март 2018 г. в Трявна по инициатива на Министерството на труда и социалната политика. Целта на срещата е да се обсъдят най-подходящите форми на взаимодействие и партньорство в социалната сфера, да бъдат чути проблемите на място, както и визия и конкретни идеи за повишаване на жизненото равнище на населението, проблемите пред социалното предприемачество и мерки за разрешаване на демографската криза в региона. Предложенията, инициативите и препоръките, които бяха споделени по време на срещата ще залегнат в разработваната от МТСП „Регионална демографска стратегия”, чиято цел е в най-близко бъдеще (2020 г.) да се получат видими резултати за подобряване на неблагоприятните демографски тенденции в страната³⁰.

Диалогът за сътрудничество допринася за намирането на верни решения от страна на институциите. Зачитането на мнението на гражданите и отразяването му в конкретната политика е предпоставка тя да бъде възприета и охотно изпълнявана.

На 14.04.2020 г. се проведе **онлайн заседание на междуведомствената работна група по социална икономика към министъра на труда и социалната политика за обсъждане на постъпилите предложения за приемане на мерки за подпомагане на социалните предприятия**. Националният алианс за социална отговорност участва в заседанието, като член на работната група. Обсъди се евентуалното реструктуриране на Плана за действие по социална икономика 2020-2021 г., и се наложи виждането, че някои дейности от първата половина на годината, за които не е имало възможност да се реализират поради извънредното положение, ще бъдат отложени за второто полугодие. Констатира се също необходимост от залагане на нови дейности, като маркетингова кампания. Посочена е и обективната вероятност събитията в Плана да бъдат финансирани, но не и в пълния размер, както е предвидено.

³⁰ БОРБА БГ, 21.03.2018, <https://www.borbabg.com/2018/03/21/работна-среща-дискусия-в-областта-на-д/>

5.4. Партньорство

Участие на представители на неправителствени организации в Комитета за наблюдение на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2014-2020 г. Комитетът за наблюдение е колективен орган, основан на принципа на партньорството, включително в духа на Европейския кодекс на поведение за партньорство в рамките на Европейските структурни и инвестиционни фондове, който осъществява мониторинг върху изпълнението на оперативната програма. Съгласно Постановление № 79 на МС в състава му с право на глас влизат представители на: управляващите органи на другите оперативни програми, Комисията за защита от дискриминация, Държавен фонд „Земеделие“, специализирани дирекции в администрацията на Министерския съвет, Централното координационно звено в администрацията на Министерския съвет, специализирани дирекции в Министерството на финансите, Секретариата на Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси, Министерство на вътрешните работи, Държавната агенция за електронно управление; Националния статистически институт; ведомствата, отговорни за политиките, по които ще се финансират мерки от програмата, Националното сдружение на общините в Република България, регионалните съвети за развитие в районите от ниво 2³¹; национално представителните организации на работодателите, работниците и служителите, признати от Министерския съвет по реда на Кодекса на труда; национално представителните организации на и за хората с увреждания, признати от Министерския съвет и по реда на Закона за интеграция на хората с увреждания; академичната общност; неправителствения сектор.

Комитетът за наблюдение провежда своите заседания два пъти годишно.

Отчетност по ОП „Развитие на човешките ресурси“ - всяка година се изготвят: Годишен доклад за съответната година за изпълнението на ОП РЧР 2014-2020 г. и Резюме за гражданите на годишния доклад за изпълнението на оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” за съответната година.

Партньорството на неправителствените организации в социалната сфера има най-голям обхват на активно участие – услуги, изпълнение на работа по проекти. *Проектите по програми с предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по програмите финансирани от ЕСИФ са успешна форма за реализиране на политики с активното участие на гражданите.*

³¹ За целите на планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, наблюдението и оценката на регионалното развитие се обособяват райони, които се разделят на нива в съответствие с изискванията на общата класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана в Европейския съюз. Районите, които образуват ниво 2, не представляват административно-териториални единици. Справка за териториалния обхват на районите на ниво 2 на интернет страницата на Министерството на регионалното развитие и благоустройството: <https://www.mrrb.bg/bg/rajoni-ot-nivo-1-i-nivo-2/>

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” подкрепя активно политиките в сферата на трудовата заетост и борбата с бедността и социалното изключване, които са и две от целите на „Европа 2020“. Такива са:

Проектът: „Осигуряване на подкрепа за включване в трудова заетост на лица с увреждания“, финансиран от ОП „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд, изпълняван от Българска стопанска камара и Националната пациентска организация. Усилията на НПО и БСК ще са насочени към подобряването на връзката между работодателите и хората с увреждания, като първата стъпка към това е разработването на информационен портал, който да улеснява хората с увреждания да търсят и намират работа, която да съответства на техните възможности, потребности и професионални стремежи. В рамките на общата инициатива между пациентската и работодателската организация ще се проведе и информационна кампания за значимостта на трудовата интеграция на хората с увреждания. Пет регионални форума – в София, Пловдив, Варна, Бургас и Русе, ще дискутират локалните възможности за адаптацията на пазара на труда на лица с увреждания.

„Мисията е възможна“ – национална информационна кампания за популяризиране на постигнатото в процеса на деинституционализацията на деца, лишени от родителски грижи. Основната цел на кампанията е всяко дете, лишено от родителска грижа, да расте в семейна или близка до семейната среда и да се реализира успешно в обществото. Идеята на кампанията е да спомогне за обединяване на всички страни в процеса (институциите, неправителствените организации и обществото) заедно да подкрепят децата в социалните услуги, за да може те да се реализират пълноценно в обществото.

„Заедно срещу насилието“ – проект, финансиран от ОП „Развитие на човешките ресурси“ В рамките на проекта е проведено национално представително изследване на тема „Насилието в България“ в областта на домашното насилие и насилието, основано на признак „пол“. Разработена е методика за оценка на риска и методически ръководства за организация и управление на кризисни и консултативни центрове; и практически насоки, като инструмент за експерти в социалната сфера, работещи по случаи с насилие. На конференция проведена на 18 октомври 2019 г. в гр. София с участие на представители от централната администрация, Столична община и неправителствени организации е отчетено, че са проведени общо шест информационни кампании за повишаване на информираността относно различните форми на насилие и ролята на институциите за борба с насилието и десет обучения за социални работници и други професионалисти, работещи по случаи на насилие.

Друга форма на партньорство между неправителствените организации и институциите в социалната сфера е сътрудничество за постигане на социална закрила и включване, чрез **социални услуги**. Съгласно българското законодателство доставчици на социални услуги могат да бъдат фирми, кооперации и граждански организации. НПО са един от основните доставчици на социални услуги. Те са водени от каузата и търсят

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

трайни решения. Много от са близко до проблемите, полагат усилия да осигуряват ресурси, упражняват мониторинг, застъпници са за дългосрочна социална политика. Например, за промяна на политиката за социалните услуги и социалното включване в ранна възраст. Позицията на Национална мрежа за децата: „Необходима е дългосрочна политика за социалните услуги и социалното включване в ранна възраст“ – становище, представено на заседанието на подкомитет по социално включване „Приветстваме усилията на Управляващия орган на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2014-2020“ към Министерство на труда и социалната политика за усилията в посока инвестиции в институционален капацитет и в ефикасност на публичните услуги на национално и местно ниво с цел осъществяването на реформи и постигане на по-добро разработване и прилагане на политиките в областта на социалното включване, пазара на труда, здравеопазването, равните възможности и недискриминацията. ... Необходима е дългосрочна последователна политика, чрез която да се постигнат дългосрочни решения и преодоляване на негативната тенденция за отлив от сферата, а не проекти в краткосрочен план. В тази връзка отправяме предложението за инициране на специална програма/политика на национално ниво за разрешаване на създалата се тежка ситуация в социалната система, както на служителите в социалните услуги, така и в отдел „Закрила на детето.“³²

Асоциация Аутизъм – организация с нестопанска цел и в обществена полза е създадена през 2003 г. от родители на деца с аутистични разстройства. Нейната цел е да защитава правата на засегнатите от заболяването и да оказва помощ за адаптирането им в обществото, посочвайки проблемите им. Извършвани дейности: осъществява специализирано обучение; открива Ресурсни центрове за деца и младежи, нуждаещи се от специални грижи; поставя проблемите на децата и юношите пред обществеността; грижи се за информираността, относно услуги, облекчения, помощи за деца, юноши и младежи с аутизъм. През 2007 г. разкрива Център за социална рехабилитация и интеграция на лица с проблеми от аутистичния спектър.³³

Доставчиците на социални услуги са надежден партньор на институциите при провеждането и мониторинга на социалните политики. Много от тях са местни организации, част от местната общност. През 2019 г. Столична община възложи първите 15 проекта от Програма „Социални иновации“. Проектите са на неправителствени организации и са свързани с разработване на услуги в социалната сфера.

³²Интернет страницата на Национална мрежа за децата: <https://nmd.bg/56-grazhdanski-organizatsii-se-obyaviha-sreshtu-otlaganeto-na-zakona-za-sotsialnite-uslugi/>

³³ <https://spravochnik.framar.bg/институции-и-организации/асоциация-аутизъм>

6. Примери за добри практики в областта на радиоекологията и радиационната защита на населението в ЕС

Европейската комисия нарочно кани за организирани от нея консултации представители на Европейското ядрено дружество, като представляващи заинтересованите граждани от Европейския съюз. Чрез своите коментари и бележки Европейското ядрено дружество допринася по проектите на регулаторите, като например директивите за ядрена безопасност и ядрени отпадъци, приоритетите при изследвания за радиационната защита в рамковите програми на Комисията и др. свързани с радиоекологията на общоевропейско равнище.

Инициране на Форум по проблемите и предизвикателствата на използването на ядрена енергия от страна на Европейския съвет и под ръководството на Европейската комисия, като платформа за диалог със заинтересованите страни. Форумът служи за обсъждане на стратегически документи в областта на ядрената енергия, радиационната защита и управлението на радиоактивните отпадъци. Във форума изрично са поканени за участие и представители на националните и международните неправителствени организации от сектора. Събитието се реализира със спонсорството на правителствата на Чешката република и Словакия. Предоставя възможност за директното участие на гражданите чрез предаване на живо и чрез платформа за анонимно задаване на въпроси към участващите представители на националните и европейски институции, участието им в проучвания и изразяване на мнение от страна на гражданите, осъществено чрез интерактивен инструмент, достъпен онлайн и чрез мобилно приложение.

Периодично организиране на национално социологическо проучване за нагласите в обществото по въпроси, свързани с ядрената енергетика и безопасност, както и за нивото на познаване на мерките по отношение на радиационната защита на населението. Проучването дава важна информация за ефекта от осъществените политики от страна на институциите в посока опазване здравето на гражданите и готовността на населението за адекватна реакция в случай на радиационна опасност. Получава се информация и за осъзнаването на отделните групи от населението относно информацията предоставяна от държавните и общинските власти, като аварийни планове и брошури за действие на гражданите при наличие на радиационна опасност за населението. Позволяват да се формират нови политики, отговарящи на потребностите на гражданското общество.

Провеждане на институционално финансирани участия на граждани от определени региони в процесите на вземане на решения за запознаване с механизмите на тези процеси и повишаване на информираността и осъзнатостта на възможностите за провеждане на мониторинг на провежданите от държавните институции политики за справяне с радиоекологичните предизвикателства в тези региони.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

7. Изводи, заключения и препоръки

Участието на гражданското общество в публичните политики е регламентирано от Международна правна рамка и документи на Европейския съюз за насърчаване на гражданското участие в управлението и от националната правна рамка и законодателство на Република България.

Анализът на събраната информация и данни относно взаимодействието между гражданското общество и държавните институции е изготвен по нива на участие съгласно Кодекса на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения, одобрен от Конференцията на международните неправителствени организации към Съвета на Европа: информация, консултация, диалог, партньорство.

Информирание на гражданите

Участието на гражданите активно може да се насърчава чрез осигуряване на цялата подходяща информация, предоставена на ясен и разбираем език, в подходящ и достъпен формат. Институциите следва да предоставят възможно най-широк достъп до информация и документи, без ограничения на следващо използване за всички аспекти от дейността си и в контекста на съответните стратегическите приоритети, цели и политики, използвайки различни механизми и подходящи информационни канали – интернет, медии, кампании и други.

- **Интернет страница на институцията** - публикува се актуална и точна информация на ясен и достъпен език за цялостната дейност на институцията, политики, стратегии, нормативни документи, проекти на нормативни документи с цел насърчаване участието на гражданите в обществени консултации. *Важно е след приемането на документа да остане достъпна цялата документация.*
он-лайн обратна връзка с гражданите за задаване на въпроси и получаване на отговори
Добрите практики за структуриране на интернет страницата задължително включват възможност за взаимодействие между гражданите и институцията, включително он-лайн обратна връзка за задаване на въпроси и получаване на отговори.
- **Медии** – медийни комуникации, базирани на медийна стратегия, с използване всички видове медии с национално и регионално покритие, според спецификата на информацията. *Особено важна е ролята на медиите за мотивиране на гражданите на етапа на изпълнение на политиките.*
- **Информационни кампании** – организират се за популяризиране на политиките и създаване на положително отношение към тяхната реализация. Важно е да бъдат определени заинтересованите страни и целевите групи, за да бъдат ориентирани към тях. Предоставяните от институциите информационни

----- www.eufunds.bg -----

материали, допринасят за повишаването на знанията на гражданите по конкретните теми, така че да се постигне адекватна информираност, което повишава доверието и е мотивиращ фактор за готовността на хората за изпълнение на политиките и мерките.

- **Анкетите** за измерване степента на постигане на целите на стратегиите, ефекта от прилагането на политиката.

Обществени консултации

- Нормативно е уредено изискването за участие на обществеността при вземане на управленски решения, чрез своевременно ѝ осведомяване и възможността за изразяване на становища. След утвърждаването на дадена разработка, тя се публикува на страницата на ведомството-вносител.
- Осигуреният достъп до всички документи, свързани с приемането на решения по издаването на нормативни актове от страна на институциите са начин да се гарантира отчетността, прозрачността и зачитането на ролята на гражданското общество за постигане на споделена цел. Това безусловно дава база за насърчаване гражданското участие в процеса на вземане на решения.
- Към полезните практики могат да бъдат цитирани дейностите и обсъжданията на нормативните актове, които са вече приети, така и тези чието обсъждане тече в момента. Такива документи са десетки и те са на страниците на съответните ведомства.
- Необходимо е придружаващата информация от проведените дискусии да остане достъпна поради необходимостта за периодично отчитане и анализиране на резултатите от прилагането на съответния акт и евентуалното му актуализиране, при което е необходимо да се извършва анализ и на направените бележки в процеса на разработването му и възможно неоснователно пренебрегване на целесъобразни бележки. Такъв анализ е изключително важен с оглед подобряване на нормотворческия процес.
- Съхраняването на всички документи по проект за издаването на нормативен акт на Портала за обществени консултации и на интернет страницата на институцията е добра практика, кореспондираща с Насоките за гражданско участие в процеса на вземане на политически решения. Предоставянето на широк достъп и информация без ограничения при анализирането и повторното използване на такава информация позволява при актуализация, да бъдат прегледани всички документи включително справката за направените коментари с обосновка за неприетите предложения активност от страна на гражданите и отклик от страна на институциите е добра практика на взаимодействие между гражданското общество и институциите.
- Изключително важно е не само гражданите да участват активно, но да бъдат въввлечени добри и обективни експерти в процеса на създаване на документи.

----- www.eufunds.bg -----

Добра практика е когато институцията кани специално НПО, фондации и експерти в конкретната област при провеждане на обществените обсъждания.

- Прилаганата практика за използване на набор от различни инструменти и канали, за разширяване на възможностите за взаимодействие между гражданите и институциите и насърчаването на участието на заинтересованите страни в консултативния процес, касаещ широк кръг обществени групи е положителен знак в контекста на доброто управление – партньорско управление с гражданите и бизнеса, открито и отговорно. Целта е постигане на консенсус за приемането на конкретна политика и нормативен акт, с което да бъде постигнато ефективно политическо решение.
- Отчитането на аргументираните становища на гражданите при вземането на решения води до повишаване на доверието и насърчаване на участието.
- Определянето на по-дълъг период от нормативно приетия минимален период от 30 дни, за провеждане на обществени консултации на проекти на нормативни актове, към които има висока обществена чувствителност е добра практика за прилагане на принципа на откритост и насърчаване на взаимодействието граждани – институция.

Участие на НПО в консултативни съвети

- Качествените консултативни съвети към съответната институция, когато са съставени от добри експерти, представители на НПО – също експерти, имат редовни заседания, чиито решения се оповестяват публично са добри начини за осъществяване на взаимодействието институция – граждани.
- Европейската комисия нарочно кани за организирани от нея консултации представители на Европейското ядрено дружество като представляващи заинтересованите граждани от Европейския съюз. Чрез своите коментари и бележки Европейското ядрено дружество допринася по проектите на регулаторите, като например директивите за ядрена безопасност и ядрени отпадъци, приоритетите при изследвания за радиационната защита в рамковите програми на Комисията и др. свързани с радиоекологията на общоевропейско равнище.
- Провеждане на институционално финансирани участия на граждани от определени региони в процесите на вземане на решения дава възможност за запознаване с механизмите на тези процеси и повишаване на информираността и осъзнатостта на възможностите за провеждане на мониторинг на провежданите от държавните институции политики за справяне с радиоекOLOGичните предизвикателства в тези региони.

Диалог

- Най-прекият път вземащите решения да чуят повече и конкретни експертни мнения по различни теми е участието им във форуми и конференции,

----- www.eufunds.bg -----

организиран от НПО. Ползата от този канал на комуникация между гражданското общество и държавните институции е прекият контакт на по-голям брой експерти с представителите на институциите, предаването и получаването на информация от „първа ръка“.

- Добра практика е при организацията на форумите и конференнтните прояви, да се подготви добре обмислена програма, професионално модерирани и оформяне на доклад (писмо) обобщение на заключенията от форума/конференнтната проява, който да бъде предоставен в официална форма на ресорните ведомства, респективно на членовете на съответната организация и всички други участници трябва да бъде предоставена подробна информация от проведения форум посредством различните канали на комуникация (Интернет страница, Имейл, Печатно издание).
- Осъществяването на диалог на сътрудничество на основата на взаимни интереси и споделени цели за очертаване на основни политически стратегии и възможността за обмен на възгледи за приоритетите и политиките, промените, които трябва да се направят, като се оценят възможностите, е предпоставка за разработването на качествен и работещ документ. Диалогът е добра практика при изработването и преформулирането на политиките.

Партньорство

Партньорството предполага споделени отговорности и е висшата форма на гражданско участие. На това ниво институциите и неправителствените организации се обединяват за тясно сътрудничество, като НПО запазва независимостта си.

- Добра практика на взаимодействие и партньорство между институциите и НПО се прилага в работата на Комитетите за наблюдение на оперативни програми.
- Добра практика на взаимодействие и партньорство се прилага и в работата на някои Консултативни съвети.
- НПО са особено активни на етапа на изпълнение на политики, най-вече чрез участие в проекти и предоставяне на услуги.

Въвличането на гражданите в решаване на проблеми чрез подходящи проекти по различни фондове е много добра форма за възпитаване в отговорно отношение към различни области от живота - здраве, околната среда, образованието, социалните дейности и други.

За ефективно образование на младежите се включват в проекти много партньори като родители, бизнес, НПО и други организации.

Предложения от страна на НПО към МОН и съответната ресорна институция за въвеждане на обществено образователни теми в учебните програми за начално и средно образование са важна форма за непрекъснато адаптиране към изменящите се обществени взаимоотношения.

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG05SFOP001-2.009-0172 „Партньорство на гражданите с институциите на местно, регионално и национално ниво за създаване и провеждане на устойчиви политики в областта на радиоекологията и радиационната защита на здравето на населението“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Добра практика за партньорство между неправителствените организации и институциите е чрез предоставяне от страна на НПО на услуги.

Прилагането на принципите на откритост и прозрачност, взаимно уважение и зачитане и възможността гражданското общество да участва с мнения и позиции в процеса на вземане на решения, позволява да бъдат разгледани всички гледни точки и е предпоставка за постигане на качествени управленски решения. Мотивацията за участие е в очаквания полезен ефект за участника. Участието на всички заинтересовани страни в процеса на вземане на решения повишава доверието на гражданите в институциите и има положителен ефект при провеждането на политиките.

Благодарности

Авторският екип благодари за отзивчивостта на всички, предоставили информация за взаимодействието между национални и наднационални неправителствени организации и национални и международни правителствени организации в областта на радиоекологията и радиационната защита, и особено на:

Thanks

The authors express their gratitude for the responsiveness to all who have provided information on the interaction between national and supranational non-governmental organizations, and national and international governmental organizations in the field of radioecology and radiation protection, and in particular to:

Fernando Naredo – European Nuclear Society, Secretary General

Dr. Tomaž Žagar, Slovenia

Danila Lavrenov, Ukraine

Juraj Klepac, Slovakia

Kiril Velkov, Germany

Tatiana Duranova, Slovakia

Antonio Ballesteros Avila, Spain

Raphaël Stroude, Switzerland

David J. Winfield, Canada

Pavel Frajtag, Czech Republic

Авторският екип благодари за отзивчивостта за предоставяне на информация за взаимодействието между гражданското общество и държавните институции в областта на околната среда на Евдокия Манева, министър на МОСВ 1997-2001, зам. м-р МОСВ в три правителства, последно 2009-2013, депутат в 38 и 39 НС София.

The authors thanks for the responsiveness in providing information on the interaction between civil society and state institutions in the field of environmental protection to Evdokia Maneva, Minister of the Ministry of Environment and Water 1997-2001, Deputy Mr. MoEW in three governments, most recently 2009-2013, MP in 38 and 39 National Assembly Sofia.